

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Bakalaureusetöö

Cairit Eit

**JULGEOLEKUSTAMINE POLIITIKUTE ARVAMUSARTIKLITES 2015.
AASTA RIIGIKOGU VALIMISTE EEL TRÜKIMEEDIAS**

Juhendaja: Alar Kilp, Ph.D
Kaasjuhendaja: Maie Kiisel, Ph.D

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....

/Cairit Eit/

SISUKORD

JOONISED.....	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	7
1.1 Julgeolek ja julgeolekupoliitika.....	7
1.1.1 Julgeoleku-uuringud	7
1.1.2 Julgeolekustamise protsess	8
1.1.3 Riskide tajumine ühiskonnas	9
1.2 Meedia ja valimiskampaaniad	12
1.2.1 Meedia roll ühiskonnas	12
1.2.2 Meedia roll poliitilise kõneaine kujunemisel.....	13
1.2.3 Valimiskampaania kommunikatiivne olemus.....	15
1.2.4 Raamistamise ja <i>agenda settingu</i> teooriad.....	16
2. UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA	19
2.1 Uurimisküsimused.....	19
2.2 Analüüsimeetod	19
2.2.1 Kontentanalüüs	20
2.2.2 Kvalitatiivne sisuanalüüs	20
2.3 Valim	21
3. TULEMUSED	23
3.1 Analüüsitavad artiklid ning nende tonaalsus.....	23
3.2 Tõstatud ohud ning teemad	25
3.3 Ohtude osapooled	31
3.4 Lahendused.....	34
3.5 Järeldused	36
4. DISKUSSIOON	39
KOKKUVÕTE.....	41
KASUTATUD KIRJANDUS	43
LISAD	46
Lisa 1. Kodeerimisjuhend.....	46
Lisa 2. Analüüsitud artiklid	49
SUMMARY	50

JOONISED

Joonis 1. Meedia roll poliitilises kommunikatsioonis.....	14
Joonis 2. Poliitikute arvamusartiklid Postimehes ning Õhtulehes 2015. aasta jaanuari- ja veebruarikuus.....	24
Joonis 3. Arvamusartiklite tonaalsus.....	25
Joonis 4. Arvamusartiklite teemad.....	26
Joonis 5. Artiklites tõstatud ohud erakondade lõikes.....	29
Joonis 6. Arvamusartiklites tõstatud ohu/ohtude olemus.....	30
Joonis 7. Keda näidatakse arvamusartiklites ohustajana.....	32
Joonis 8. Arvamusartiklites tõstatatud ohtude tüübid (kes, mis on ohustatud).....	34
Joonis 9. Arvamusartiklites tõstatatud lahenduste tüübid.....	35
Joonis 10. Arvamusartiklites tõstatatud ohtude lahendajad.....	36

SISSEJUHATUS

Kaitseministeeriumi tellitud avaliku arvamuse uuringust selgub, et kodanike ohutunne on kasvanud viimaste aastate kõrgeimale tasemele. Eriti teravalt tajutakse olukorda maailmas. Julgeolekuohud, mille realiseerumist Eestis peavad väga või küllaltki tõenäoliseks üle poole küsitlusele vastanuist, on küberrünnak riiklike infosüsteemide vastu (72%), välisriigi sekkumine riigi poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides (65%) ning ulatusliku merereostuse oht (53%). Esimese kahe nimetatud ohu realiseerumist peab tõenäoliseks oluliselt suurem osa kodanikest, kui mõned aastad tagasi (Turu-uuringute AS 2014: 17-22).

Eelnevast lähtudes võib väita, et Eesti elanike ohutunne on kasvutrendis ning üha enam tajutakse ohtu riiklikule julgeolekule. Sellist kasvu võib pidada rahvusvahelisel areenil toimuvat silmas pidades, eelkõige Ukraina sündmuste taustal, üsna oodatavaks tulemuseks. See, kuidas inimesed tajuvad julgeolekuolukorda, mõjutab omakorda riigi võimet reaalset julgeolekut tagada.

Suurem osa saadavast informatsioonist tuleb meediast, mis mõjutab seda, kuidas inimesed enda ümber toimuvat mõistavad ja mida sellest arvavad. Küsimustes, mis puudutavad riskidele lahenduste otsimist, peab meedia paratamatult otsima kontakti poliitiliste seisukohtadega. Sestap on oluline vaadelda riskide konstrueerimist poliitilises diskursuses. Kui suurem osa julgeolekustamist käsitlevaid töid lähtuvad ainult ametlikust diskursusest ehk uurivad juba edukalt julgeolekustatud teemasid, siis käesolev bakalaureusetöö uurib poliitika, meedia ja kodanike ühisosa, analüüsides pigem osa julgeolekustamise protsessist, mis võimaldab saada aimdust julgeolekuriskide konstrueerimisest ühiskonnas.

Töö eesmärgiks on uurida julgeolekustamist poliitilises diskursuses 2015. aasta Riigikogu valimiste eel. Selleks analüüsin trükimeedias ilmunud poliitikute aramusartikleid poliitiliselt aktiivsel ajal ehk valimiskampaania perioodil, mil poliitikute eesmärgiks on oma ideed ja seisukohad valijale maha müüa. Bakalaureusetöö uurib, mida ja kuidas käsitlevad poliitikud aramusartiklites ohuna, kuidas ohtusid konstrueeritakse: kes on ohu osapooled ning kas ja missuguseid lahendusi välja pakutakse.

Eesmärgi saavutamiseks uurin ajalehtedes Postimees ja Õhtuleht 2015. aasta Riigikogu valimistele eelneval kahel kuul ilmunud poliitikute julgeolekuteemat puudutavaid arvamuskäsitlusi, käsitledes neid valimiskampaania osana. Töö toetub julgeoleku- ning meediateooriale, kasutades andmete analüüsiks nii kontentanalüüsi, mis võimaldab uurida *agenda settingut*¹, kui ka toetava analüüsimeetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldab uurida riskide konstrueerimist ning raamistamist artiklites.

Bakalaureusetöö koosneb neljast suuremast peatükist. Esimeses osas esitan lähtekohad julgeoleku- ja meediateooriast, millele töö tugineb. Teine osa kirjeldab kasutatavat metoodikat, tuues välja uurimisküsimused ning põhjendades kasutatud analüüsimeetodit ning valimit. Kolmas peatükk toob välja analüüsi tulemused ja neist tulenevad põhilised järeldused ning viimane osa tööst diskuteerib julgeolekustamise üle poliitikute arvamuskäsitlites.

¹ eesti keelde tõlgitud ka kõneaineseade ja kõneaine kujundamine (Kivistik 2015)

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Julgeolek ja julgeolekupoliitika

Klassikalises tähenduses on julgeolek muretuse või kindluse tunne (ladina k *securus*). Raamistatud määratlust pole mõistele siiski suudetud anda, sest julgeolek ei ole kunagi eraldiseisev kontseptsioon, vaid selle tähendus kujuneb koosmõjul individuaalsete ja sotsiaalsete väärtusüsteemidega (Schäfer 2013: 5). Julgeoleku mõiste vaieldavuse tõttu on käesoleva peatüki eesmärgiks luua julgeolekuteoorial põhinev raamistik, millele töö tugineb.

1.1.1 Julgeoleku-uuringud

Julgeoleku-uuringud said alguse Teise maailmasõja järgselt Ameerika Ühendriikides, kus külma sõja valguses uuriti USA ja Nõukogude Liidu vastasseisu ning võimaliku tuumakonflikti ning laiaulatusliku konventsionaalse sõjaga toimetulekut (Mälksoo 2009: 18). Eelkõige tegeleti sõjalist jõudu puudutavate küsimustega, mittesõjalised aspektid olid vähetähtsad (Walt 1991: 213).

Kuna julgeolek oli ja on paljuski seotud rahvusvaheliste suhete teooriatega, siis neile tuginedes võrdsustati julgeolek rahvusliku julgeolekuga (ingl k *national security*) ja otsese jõupoliitikaga. Selline lähenemine muutus aga külma sõja lõppedes, kui kerkisid esile uued globaalsed ohud, mistõttu muutusid ka julgeolekukäsitlused, jagunes üldjoontes kolmeks koolkonnaks (Buzan 1997: 5):

- traditsiooniline koolkond, kes soovib säilitada sõjalise fookuse;
- „laiendajad“, kes avardasid julgeoleku mõistet lisaks sõjalisele sektorile ka teistesse valdkondadesse;
- kriitiline koolkond, kes seavad küsimärgi alla kogu tänapäevase julgeoleku-uuringute kontseptsiooni.

Vaieldamatult kasutatavaim lähenemine tänapäeval on laiendatud julgeoleku mõiste käsitus, mis sündis 1990ndatel aastatel Kopenhaageni koolkonnas. See seob julgeoleku-uuringud kõikide eluliste valdkondadega ning jaotab need sektoriteks (Buzan, Waever, Wilde 1998: 7, 22-23):

- sõjaline sektor on seotud jõukasutusega (ohu näide: invasioon);

- poliitiline sektor on seotud valitsuse, võimuhete ja nende tunnustamisega (ohu näide: mittelegitiimsed valimised);
- majandussektor on seotud kaubanduse, rahanduse ja tootmisega (ohu näide: majanduskriis);
- sotsiaalne sektor on seotud kollektiivsete identiteediküsimustega (ohu näide: immigratsioon);
- keskkonna sektor on seotud looduse ja keskkonnaga (ohu näide: kliimasoojenemine).

Ka käesolev töö läheneb julgeolekule selle avardatud tähenduses. Kuna julgeolekut nähakse sotsiaalselt konstrueeritava nähtusena, mida on võimalik uurida ainult selle loomis- ja tõlgenduskeskkonda arvestades (Mälksoo 2009: 20), siis on väga keeruline tõmmata konkreetseid piirjooni loetletud julgeolekusektorite vahele ning üht või teist ohtu konkreetselt mingisse sektorisse paigutada. Pigem annab selline jaotus ettekujutuse, kuidas on võimalik julgeolekut laiemas käsituses mõista ning seeläbi lihtsustada julgeoleku uurimist.

Julgeoleku-uuringute keskseks mõisteks on julgeolekustamine (ingl k *securitization*). Samuti Kopenhaageni koolkonnas sündinud mõiste on rahvusvaheliste suhete teoorias hästi omaks võetud ning kasutatakse üha erinevates uuringuvaldkondades, näiteks riikide välispoliitika, rahvusvahelise kuritegevuse aga ka vähemuste uurimisel (McDonald 2008: 565).

1.1.2 Julgeolekustamise protsess

Kopenhaageni koolkonna teooria aluseks on julgeolekustamise käsitlemine kõneaktina: miski muutub julgeolekuohuks siis, kui me selle probleemina sõnastame ehk „*ütlus ise ongi tegu*“ (Buzan jt 1998: 26). Käesoleva töö raames tähendab see seda, et poliitikute aramusartiklites julgeoleku kontekstis tõstatatud teemad julgeolekustatakse autori poolt.

Politoloog Maria Mälksoo on julgeolekustamist tõlgendanud kui julgeoleku mõiste kasutamise analüüsi, kus „*vaadeldakse, kes ikkagi lõpuks ütleb, mis on ohtlik (ehk kes julgeolekustab); kelle jaoks „ohtlik“ on ohtlik; ja millistel tingimustel saadab julgeolekustamist edu ehk tagatakse avalikkuse toetus teatud teemade käsitlemiseks julgeolekuteemadena* (Mälksoo 2009: 22).”

Julgeolekustamist saadab edu, kui arvamusiidri tõstatud julgeolekuohtu aksepteerib auditoorium tervikuna (Buzan 1997: 13-14). Aksepteerimine ei tähenda, et selles tajutakse ohtu konkreetselt endale kui indiviidile, vaid mõistetakse, miks antud küsimust julgeolekuteemana või –ohuna nähakse. Kopenhaageni koolkonna järgi annab edukas julgeolekustamine õiguse väljuda tavapoliitika piiridest, kasutades erakorralisi poliitikameetmeid, näiteks salastada teatud otsustusprotseduure, kehtestada erakorralised maksud, kuulutada välja mobilisatsioon või piirata tavaolukorras kehtivad kodanikuõigus- ja vabadusi (Buzan jt 1998: 24).

Ehkki Kopenhaageni koolkonna lähenemine julgeoleku uurimisel on väga levinud, kritiseeritakse teooria võimalusi, pidades seda liigselt piiritletuks, kuna lähenemine ei arvesta auditooriumi mõju (McDonald 2008: 564). Sellest tulenevalt on märgata, et suurem osa julgeolekustamist analüüsivatest töödest käsitleb ainult ametlikku diskursust. Ilmselt nähakse julgeolekus ja julgeolekustamises nii tõsist teemat, mille analüüs eeldab ametlikku diskursust ning mille puhul tundub auditoorium ja selle mõju marginaalselt väike.

Kriitikast lähtuvalt on Kopenhaageni koolkonnas alguse saanud lähenemist aja jooksul edasi arendatud ning leitud, et selleks, et rääkida julgeolekuohust, peab tõstatatud probleem olema saanud ühiskonnas formaalse ja moraalse toetuse: formaalne toetus tuleb ametlikust diskursusest (näiteks seadused, määrused, võimulolijate sõnavõtted) ning moraalne toetus tugineb avalikule arvamusele (Balzacq 2011: 7-9).

Käesoleva töö eesmärgiks ei ole uurida, kas üht või teist tõstatud julgeolekuprobleemi saadab julgeolekustamisel edu või mitte. Kuna üha enam pööratakse julgeoleku uurimisel tähelepanu avalikkuse rollile, siis pean oluliseks uurida, kuidas poliitikutel julgeolekuohtusid avalikkusele esitavad ehk analüüsida üht osa julgeolekustamise protsessist.

1.1.3 Riskide tajumine ühiskonnas

Kopenhaageni koolkond peab julgeolekuprobleemide kujunemist intersubjektiivseks protsessiks: probleemi tähendus kujuneb sotsiaalse dialoogi kaudu (Buzan jt 1998: 25). Ehkki teooria räägib sotsiaalsest dialoogist, puudutab see väga vähe auditooriumit ennast, vaadeldes seda pigem ühtse tervikuna, kellel on ühesugune arusaam maailmas toimuvast, vastuvõtulävi, huvid jne. Lisaks ei pöörata tähelepanu sellele, missuguse

sõnumi, kui suures ulatuses või kui kauaks peab auditoorium vastu võtma, et toimuks teema julgeolekustamine (Leonard ja Kaunert 2011: 58).

Belgia politoloog Thierry Balzacq leiab, et auditoorium koosneb hulgast erinevatest inimestest, kelle vastuvõtulävi ning mõju argumentidele on samuti erinev. Moraalse toetuse saamiseks on seega vaja, et tõstatud oht oleks sarnaselt mõistetav, mistõttu on oluline mingisuguse konteksti ja raami loomine lähendamaks inimeste ohutaju (Balzacq 2011: 12).

Antud töö eesmärgiks ongi analüüsida julgeolekuteema agendat (riski) ning raami (konteksti), milles seda esitatakse. See annab võimaluse mõista, kuidas auditooriumile julgeolekuprobleemist arusaamist kinnistatakse. Riskikäsitluse tundmaõppimine avalikus debatis aitab kaasa selle mõtestamisele, kuidas võiksid inimesed oma julgeolekut tajuda, kuigi selle väljaselgitamine pole antud töö otsene eesmärk.

Igasuguse riskiga toimetulek eeldab indiviidi tasandil riski individuaalset kontekstualiseerimist (milles oht seisneb, keda oht puudutab, ohu suurus, kelle põhjustatud, isiklik kontrollitavus, tagajärjed jne) (Hilgartner 1992: 39-53). Samas kuulub julgeolekurisk Mina. Maailm. Meedia 2011. aasta uuringu järgi inimeste jaoks selliste riskide gruppi, mille suhtes on üksikisiku tasandil eriti raske midagi ette võtta, võrreldes teiste turvalisust puudutavate riskidega, nagu näiteks terviseriskid, mille olemust ning lahendusi tajutakse individuaalsemalt (Mina... 2011).

Riskid, mille tajumine on seoses aktiivse meediatarbimisega on näiteks uute energiaallikate kasutuselevõtt, võit terrorismi ja sõdade üle, kliimamuutuste halvad tagajärjed ning ülemaailmne kokkulepe keskkonnasäästliku majandamise kohta. Samast uuringust selgub seegi, et nii Õhtulehe kui ka Postimehe lugejad on pigem parempoolse vaate toetajad, kes on üldiselt poliitiliselt aktiivsemad. Parempoolse maailmavaatega inimesi seostatakse parema riskitajuga (Mina...2014).

Julgeolekurisk ei ole kindlasti miski, mida indiviid saaks isiklikult vahetult tajuda või selle maandamise või leevendamise üksikisikuna tegeleda. Ohupilt, kes milles kui suurt ohtu näeb, on igal inimesel erinev ning sõltub kultuuriruumist, ajaloolisest taustast, ohu sõnastusest või tekstilisest kontekstist jne (Balzacq 2011: 12). Võime eeldada, et meedia, mis on poliitikute, ekspertide, teadlaste, ettevõtjate jt

aruteluareeniks, on see, mis indiviidi riskikäsitus kujundab, kuna meedia ja inimene on üha enam vastastikuselt mõjutatud.

Eelnevast lähtudes võib öelda, et julgeolekustamine käesoleva töö raames on kõneakt ehk arvamuskirjeldus tõstatatud julgeolekuprobleem kutsutakse poliitikute poolt selle sõnastamisega ellu. Laiendatud julgeoleku mõiste käsitlesele tuginedes analüüsin, missuguste valdkondade ja teemadega poliitikut arvamuskirjeldus julgeolekuohtusid seostavad, missuguseid osapooli eristatakse ning missuguseid lahendusi tõstatatud ohtudele välja pakutakse.

1.2 Meedia ja valimiskampaaniad

Kuna meediale omistatakse erinevaid rolle ning nende mõistmine pole ühene, siis on käesoleva peatüki eesmärgiks mõtestada lahti meedia roll julgeoleku diskursuse kujunemisel avalikus debatis, toetudes sellele, missugune on meedia roll ühiskonnas tervikuna ning kuidas on meedia seotud poliitilise agenda ning valimiskampaaniatega.

1.2.1 Meedia roll ühiskonnas

Meedia funktsiooniks demokraatlikus ühiskonnas peetakse järgnevat (Davis 2010: 7):

- mitmekülse ja objektiivse informatsiooni tagamine kõikidele kodanikele;
- võimalikult laiapõhise avaliku arvamuse kajastuse tagamine;
- areen arutlemaks ühiskonnas toimuva üle;
- niinimetatud "valvekoera roll" ehk kontroll võimuga seotud institutsioonide ja inimeste üle.

Antud töö lähtub poliitikute arvamusedest, mis on üldjuhul väga vähe mõjutatud või muudetud ajakirjanike või toimetuse poolt. Seetõttu on meedia antud töö kontekstis eelkõige kui vahendaja poliitilises, või siis täpsemalt öeldes, julgeolekupoliitilises diskursuses.

Tänapäeva killustunud info maailmas saavad inimesed suurema osa informatsioonist nende poolt valitud meediakanalitest. Ehkki meedia ei ütle konkreetselt, kuidas me peaks milledki mõtlema, siis suunab seal kajastatav teemadele, millest mõelda (McCombs jt 2011: 114). Loomulikult on ka muid olulisi aspekte, nagu näiteks sõprade ja perekonna arvamus, ent käesoleva uurimuse raames leiab käsitlust ainult meedia mõju. Kuna riskitaju kujuneb erinevate faktorite koosmõjul, kuid antud töö analüüsib ainult ühte neist, siis ei saa uurimuse põhjal teha kindlaid järeldusi, vaid pigem vaadelda suundumusi.

Informeeritud kodanik ehk valija on demokraatliku ühiskonna alustala (McCombs jt 2011: 97). Auditorium võtab meediumi poolt vahendatud informatsiooni vastu, analüüsib seda kas teadlikult või alateadlikult ning kujundab selle ning teiste tegurite koosmõjul välja oma arvamuse. Ehkki avaliku arvamuse kujunemine on väga mitmetasandiline ning kompleksne, siis võib väga lihtsustatult öelda, et see on indiviidi

tasandil konstrueeritud arvamuste põhjal ühiskonnas kujunenud kollektiivne konsensus (McCombs jt 2011: 1-2).

Kui McCombs ja teised näevad meediat kui avaliku arvamuse mõjutajat, siis meedia-uuriija Brian McNair lisab sellele dimensiooni, kus meedia on üha enam vaid vahend raamistamiseks seda, mis on avalikkuses kõneaineks. Põhjendades seda sellega, et kuigi avalik arvamus on oma olemuselt abstraktne nähtus, siis tegelikult suudab see järjest enam mõjutada meedias käsitletatavat inimeste kaudu, kes kasutavad kommentaariume ja sotsiaalmeediat või saadavad lugejakirju jmt (McNair 2011: 21).

Ehkki toodud autorite lähenemisviisid pole üksteist välistavad, siis meedia Eesti ühiskonnas on pigem ikkagi äri. Eelnev toetaks justkui McNairi seisukohta: üritatakse kirjutada sellest, mis inimestes huvi ärataks, neid lugema kutsuks. Samas kajastab meedia ka teemasid, mis pole ehk nii huvitavad, kuid on olulised, mis toetab justkui McCombsi lähenemisviisi. Ilmselt on tõde kuskil vahepeal, mistõttu võime mõelda meediast kui platvormist poliitilises diskussioonis, olles nii mõjutatav kui mõjutaja.

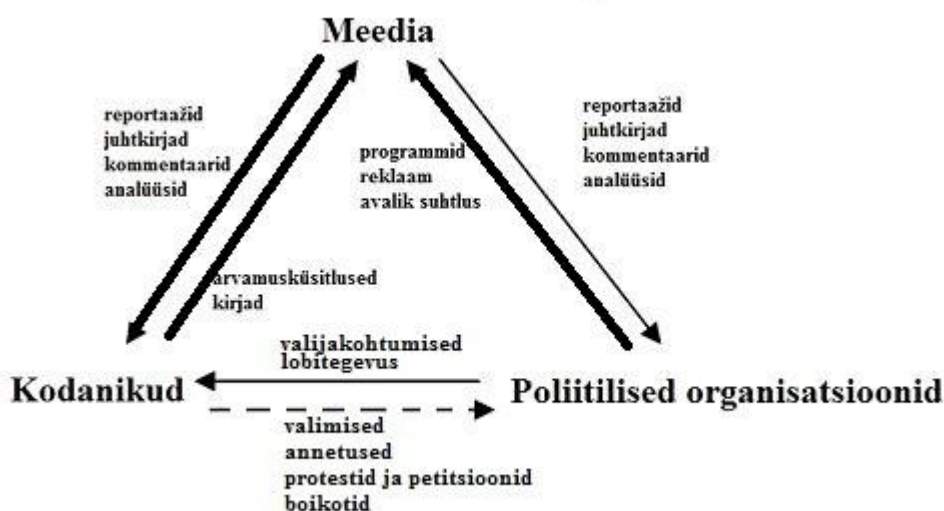
Kui eelnevalt sai mainitud McCombsile (2011) toetudes, et informeeritud kodanik on demokraatliku ühiskonna üks alustalasi, siis teiseks alustalaks on legitiimne riigivõim. Demokraatias annab võimule legitiimsuse vabad valimised, mis on otseselt rahva käepikenduseks võimuni. Valimised on ühtlasi aeg, mil kasvab kodanike poliitiline aktiivsus ning huvi poliitika ja poliitikute tegemiste vastu. Samas kasvab ka poliitikute huvi inimestele oma vaadete tutvustamiseks ning meedia on sealjuures heaks abimeheks.

Kõigest eelnevast lähtudes võime öelda, et meedial on ühiskonnas oluline roll kujundamaks ja kujutamaks avalikku arvamust, mis omakorda on vajalik demokraatliku riigi sihipäraseks toimimiseks. Meediat käesoleva töö käsitluses võib vaadelda kui vahendajat julgeoleku diskursuses.

1.2.2 Meedia roll poliitilise kõneaine kujunemisel

Joonise 1 põhjal näeme, et kodanike ja poliitikute otsesteks kokkupuutepunktideks on valijakohtumised ja valimised. Lisaks mõjutatakse teineteist kaudselt ka lobitegevuse, annetuste, protestide ja petitsioonide ning boikottide näol. Hoolimata sellest, et võime tuua konkreetseid näiteid kodanike ja poliitliste organisatsioonide kontaktidest, ei ole see siiski selgepiiriline, konkreetsetelt tajutav ega nähtav ning on üldiselt järjest enam

väheneb (Davis 2010: 37). Seega on inimeste suhe poliitika ja poliitikutega pigem vahendatud, seda näiteks läbi meedia, milleni jõudsin ka eelmises peatükis.

Joonis 1. Meedia roll poliitilises kommunikatsioonis (Allikas: McNair 2011: 5, täiendatud autori enda mõtete ja Hopmann jt (2012) põhjal)

Meedia rolli ühiskonnas laiemalt ning meedia ja kodanike omavahelist mõju käsitles eelnev peatükk. Poliitilises kommunikatsioonis on meedia rolliks anda avalikkusele informatsiooni reportaažide, juhtkirjade, kommentaaride ja analüüside kaudu, saades selleks sisendit poliitilistelt organisatsioonidelt programmide, reklaami ja avaliku suhtluse näol (Joonis 1). Empiirilised uurimused kinnitavad poliitilise kõneaine mõju meedia agendale, seda eriti valimiste-eelsel perioodil. Kuid vastupidine, meedia mõju poliitilisele agendale, on nii mõnegi meediauurija hinnangul limiteeritud või suisa olematu (Hopmann jt 2012: 173-175).

Meedia mõju kammitseb asjaolu, et suures infovoos ei suuda meedia hoida järjepidevalt tähelepanu ühel teemal, esile kerkivad uued ja päevakajalisemad probleemid (Schmidt kaudu Kingdon 1984: 62-63). Kuna kommunikatsioonivahendid ja –inimesed on tänapäeval erakondade üheks olulisimaks tööriistadeks, siis oskavad nad kindlasti meediaga mängida, luues “uudiseid”, mis neile ebameeldivad teemad vajadusel välja tõrjuks.

Ehkki meedia mõju poliitilise kõneaine kujunemisel nähakse pigem nõrgana, ei saa seda täielikult eirata. Meedia ja poliitika vahelist seost nähakse ikkagi dialektilisena: sisaldades informatsiooni vastuvõttu ning selle tagasipeegeldust (McNair 2011: 45).

Näeme, et meedia, kodanike ja poliitliste organisatsioonide mõjuulatused on erinevad ning koosnevad tegelikult kõik veel paljudest muudest teguritest. Samas näeme poliitilist kommunikatsiooni kui avaliku agenda loomist vaadates kolmikmõju, kus poliitilised organisatsioonid, meedia ja auditoorium ehk kodanikud informatsiooni, vajadusi, nõudmisi ja argumente esitades üksteist vastastikku mõjutavad (Kriesi 2004: 188). Just see kolmikmõju on see, mis mängib rolli poliitilises diskursuses ning millest lähtuvalt käesolev töö julgeolekustamist uurib.

1.2.3 Valimiskampaania kommunikatiivne olemus

Riik kui selline on oma olemuselt abstraktne, me ei saa seda katsuda, otseselt tajuda. Demokraatia põhitunnuseks on vabad valimised, mis võimaldavad kodanikel valida, missuguseid huvisid ja väärtusi nad erakondade kaudu soovivad ennast esindama. Meedia ja kommunikatsioon on sealjuures võtmetähendusega, andmaks kodanikele teada, missuguste ühiskondlike huvide eest üks või teine erakond seisab (Davis 2010: 36).

Kui varasemalt nähti valimisotsuste kujunemist kollektiivse otsusena ideoloogiate põhjal: inimene valis selle erakonna, kes tundus talle ideoloogiliste arusaamade põhjal kõige lähedasem, siis tänapäeval räägitakse pigem sellest, et poliitikat tajutakse individuaalsemalt (Kriesi 2004: 185). Selline tendents on ilmselt tingitud ühiskondliku elukorralduse muutusest, kus ametiühingud ei oma enam sellist rolli nagu nad ajaloos omanud on, inimesed on rohkem kursis enda ümber toimuvaga ning meedias nähtut/kuuldut/loetut seostatakse rohkem iseenda kui indiviidiga.

Individuaalsuse olulisemaks muutumisega on muutunud ka valimiskampaaniate olemus: oluline on jõuda võimalikult paljude valijate isiklikule tasandile, et tuua teda valimispäeval just enda erakonna poolt hääletama (Kriesi 2004: 185). Eelnevalt rääkisin sellest, et poliitikute ja inimeste vaheline suhtlus on pigem vahendatud, mistõttu on üksiksikuni keerulisem jõuda. Valimisotsused kujunevad üha enam viimastel päevadel enne valimisi, mistõttu on tulemusi keerulisem ette ennustada (Himmelweit, Humphreys ja Jaeger 1985: 114). Seetõttu on edukas valimiskampaania oluliseks eelduseks võimule pääsemiseks.

Valimiskampaania on poliitiline reklaam, ent reklaamil on poliitilises kommunikatsioonis üks viga: olenemata sellest, kas vastuvõtja ehk kodanik edastatava

sõnumiga nõustub või mitte, näeb ta seda poliitiliselt laetuna, kandmas endas sõnumiedastaja huvisid. Seetõttu on poliitilise reklaami efektiivsus alati limiteeritud (McNair 2011: 110). Kuigi makstud reklaamil on sellegi poolest väga oluline roll valimiskampaaniates, mida näitavad ka kampaaniaperioodil kulutatud summad erakondade eelarvetes, siis nähakse meedias uudiste, arvamusedlugude, reportaažide jmt näol üha enam vahendit enda reklaamimisel. Meedia-uurijad on jõudnud isegi järeldusele, et poliitilise kommunikatsiooni fookus tänapäeval nihkunud hoopis erakondadelt üle meediale (Kriesi 2004: 184).

Iga erakond soovib pääseda pilti teemaga, milles ta ennast kõige enam kodus tunneb või siis vähemalt sellise nurga alt, mis sobib kõige paremini erakondliku kuvandi ja vaadetega. Kuna ajakirjanikud üritavad pakkuda võimalikult tasakaalustatud meediapilti, siis üritatakse anda sõna enam-vähem võrdselt kõigile. Samas, kui üks erakond suudab oma ideid ajakirjandusele paremini maha müüa, s.t suudab tõstada kindla teema või vaatenurga selliselt, mis tema jaoks sobilik on, siis paratamatult oskab ta sellel teemal rohkem rääkida, on paremini ettevalmistunud ning saab see läbi rohkem eetriaega või lehepinda ning paistab paremini esile (Hopmann 2012: 177-185). Suurem meediakajastus on aga positiivses seoses valituks osutumisega (Palmaru 2001).

Taolist survet poliitikute poolt tunnetavad kindlasti ka ajakirjanikud, kes üritavad jääda ikkagi eelkõige objektiivseks ning pakkuda tasakaalustatud meediapilti. Seda enam mängivad olulist rolli arvamusedartiklid, mis lisaks sellele, et annavad soovitud meediakajastuse, annavad ka poliitikutele võimaluse kirjutada oma mõtetest üsna vabalt, nii et toimetused sekkub nende kirjutatusse minimaalselt. Sellest lähtuvalt eeldan, et arvamusedartiklid esitavad poliitikute ja üldisemalt erakondade maailmavaatelisi seisukohti.

1.2.4 Raamistamise ja *agenda settingu* teooriad

Meedia-uurijad McCombs ja Shaw (1972), jälgisid 1968., 1972. ja 1976. aasta USA presidendivalimiste kampaaniaid ning leidsid positiivse seose meedias kajastatud teemade ja nende küsimuste vahel, mida inimesed pidasid oluliseks. Kommunikatsiooniteoreetik Denis McQuail on defineerinud *agenda settingut* kui „*meedia ettekavatsetud või ettekavatsemata mõju protsess – uudiste, teemade või isikute suhteline tähtsus avalikkuse teadvuses on mõjutatud nende suhtelisuse esiletõstmise poolt uudislugudes. Oletatakse, et mida suurem on meedia tähelepanu, seda suurema*

tähtsuse omistab esitatavale uudiste auditoorium. (McQuail 2000: 447)“ Meedias käsitletu avaldab mõju inimestele, andes suuniseid, millest mõelda ning kaudselt mõjutab probleemi käsitus ka seda, kuidas auditoorium sellest mõtleb (McCombs ja Shaw 1972: 177).

Agenda setting antud töö raames tähendab seda, missugused on need teemad, millega poliitikud arvamusartiklites julgeolekut seostavad, mida rõhutatakse. Eelduseks on see, et niimoodi üritatakse auditooriumit panna mõistma, et tõstatatud küsimus on julgeoleku seisukohast oluline ning kui idee suudetakse rahvale maha müüa, siis võib olla tulemuseks teema edukas julgeolekustamine. Seega on *agenda setting* oluline osa julgeolekustamise protsessist.

Vähem tähtis ei ole ka see, kuidas tõstatatud julgeolekuohtu inimestele esitatakse, seda saab siduda raamistamise teooriaga. Esmakordselt tutvustas raamistamise teooriat 1974. aastal Ameerika sotsioloog Ervin Goffmann, kes kirjutas, et raamid loovad tähenduse, aidates tajuda, positsioneerida, identifitseerida või sildistada juhtumeid. Sotsioloogina nägi ta raamistamise teooria kasutusele võtmises võimalust selgitada, kuidas ühiskonda tajutakse (Goffmann 1974: 21).

Raamistamise teooria kasutamine on tänapäeval sotsiaalteadustes väga laialt levinud, seda kasutatakse nii sotsioloogias, psühholoogias kui ka meedia- ja kommunikatsiooniuuringutes. Erinevad teadusharud tõlgendavad teooriat erinevalt. Meedia- ja kommunikatsiooniuuringutes räägitakse raamistamisest kui valikute tegemise ja esile tõstmise protsessist: tajutavast reaalsusest valitakse aspektid ning neid tõstetakse esile selliselt, et need toetaksid konkreetse probleemi definitsiooni, põhjuseid, hinnanguid või lahendusviise sobival viisil (Entman 1993: 52).

Antud töö tähenduses tähendab raamistamine julgeolekuprobleemi esitamist raamis, mis toetaks erakonna eesmäärke. Oletame näiteks, et erakonna eesmärgiks on tekitada hirmu, siis ta esitab julgeolekuprobleemi raamistikus, mis rõhutab sõja võimalust. Selle raami uurimine ongi üks osa käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks.

Samas ei saa eeldada, et iga indiviid loodud raamistiku üheselt vastu võtab ning tajub. Raamistamine toimub makro- ja mikrotasandil: makrotasandil tähendab see informatsiooni esitusviisi kommunikaatori poolt (meedia ja poliitikud), mikrotasandil tähendab see kommunikaatori poolt loodud raamistiku paigutamist indiviidi isiklikku

raami (varasemate kogemuste põhjal loodud raamid). Seega raamid ei ütle, mida mõelda, vaid õpetavad kuidas mõelda (Shoemaker ja Reese 1996: 171).

Muutes mingi osa informatsioonist auditooriumile tähelepanu köitvamaks, tähenduslikumaks ja meeldejäävamaks (Entman 1993: 53), on sõnumi edastamine efektiivsem. See pole kindlasti märkamatuks jäänud ka poliitikutele, kelle jaoks on see võimalus tõstatada mingi teema esile endale sobilikus raamistikus. Teoreeriliselt võib rääkida, et see raamistik on valijale teejuhiks, näidates ära erakonna väärtused ning ideoloogiad (Van der Pas 2014: 45).

2. UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA

2.1 Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida julgeolekuriskide konstrueerimist, analüüsides poliitikute arvamused artikleid trükimeedias 2015. aasta Riigikogu valimiste eel. Eelneva teoreetilise ülevaate põhjal võib järeldada, et julgeolekustamises mängivad käesoleva töö raames rolli poliitikud, kodanikud ja meedia: meedia kui vahendaja poliitikute ja kodanike vahelises diskussioonis. Arvamusartikkel annab poliitikule võimaluse edastada oma mõtteid, ilma et ajakirjandus paneks ta mõtted piiritletud raamistikku. Üheks murekohaks on siiski poliitikute võimekus pääseda üle toimetuse läve. Põhjuseid selleks võib olla mitmeid, ent nende teadmine ega teada saamine pole autori pädevuses. See pole ka eriti oluline, kuna valim hõlmab kõiki erakondi ning erakonnasiseselt on arvamused ikkagi pigem sarnased.

Uurimisküsimuste koostamisel lähtusin sellest, et riskide konstrueerimine ei saa olla üheselt mõistetav ning sõltub väga paljudest erinevatest aspektidest. Seetõttu ei ole uurimuse eesmärgiks teha üldistusvõimelisi järeldusi, vaid pigem aitab töö mõista julgeolekuprobleemide konstrueerimist Eesti ühiskonnas. Selle mõistmiseks otsib bakalaureusetöö vastuseid järgnevatele küsimustele:

1. Missuguseid julgeolekuohtusid poliitikud arvamusartiklites tõstatavad?
2. Kuidas poliitikud tõstatatud julgeolekuohtusid raamistavad?
3. Missuguseid osapooli julgeolekuohtudega seostatakse?
4. Kas ja missuguseid lahendusi tõstatatud ohtudele pakutakse?

2.2 Analüüsimetod

Käesoleva töö analüüsimudel ühendab omavahel kaks meetodit: kontentanalüüs *agenda settingu* ja raamistamise uurimiseks ning kvalitatiivse sisuanalüüs toetava meetodina täpsustamaks kontentanalüüsist saadavaid tulemusi. Järelduste ja diskussiooni osas jõuan ka teiste sarnastel teemadel valminud bakalaureusetööde juurde, et leida töödest ühisosa või erinevusi.

Esmane analüüs lähtub kodeerimisjuhendist (Lisa 1), otsides arvamusartiklitest missuguses teemas on julgeolekuoht tõstatatud, missugune on artikli tonaalsus,

missuguseid ohtusid ja ohu tüüpe nimetatakse, missuguseid osapooli ja lahendusi välja pakutakse. Kvalitatiivne sisuanalüüs pakub võimaluse täpsemalt analüüsida tõstatatud küsimusi. Kokkuvõtlikult on analüüsi eesmärgiks leida mingisuguseid mustreid või seaduspärasusi julgeolekustamises poliitikute arvamuskirjeldustes. Ühe või teise analüüsimeetodi eelised ja puudused on toodud välja järgnevates alapeatükkides.

2.2.1 Kontentanalüüs

Kontentanalüüsi ja kvalitatiivset sisuanalüüs võrreldakse tihti omavahel, sest mõlema eesmärk on sama: näha uuritavas tekstis mingisugust käitumismustrit (Laherand 2008: 290). Kahe meetodi puhul tuuakse ühe plussid välja teise miinustena ja vastupidi. See, et antud töö kasutab analüüsiks mõlemat, muudab uurimust usaldusväärsemaks.

Standardiseeritud kontentanalüüs on rangem lähenemisviis analüüsitavatele andmetele, pöörates tähelepanu eelnevalt loodud kodeerimisüsteemi koodide esinemissagedustele. Selline süstematiseeritud lähenemine aitab tagada objektiivsuse, sest kõiki arvamuskirjeldusi analüüsitakse sarnaste tingimuste alusel. Kontentanalüüsi tulemuseks on analüüsitavate tekstiandmete üldpilt makrotasandil (Kalmus jt 2015).

See, et kontentanalüüs esitab saadud tulemused ainult makrotasandil, on ühtlasi ka meetodi puuduseks. Süstematiseeritud lähenemine viib nähtuste lihtsustamiseni ning analüüsi sisukus väheneb. Samas on just need tunnused kvalitatiivse analüüsi eeliseks (Ibid.).

2.2.2 Kvalitatiivne sisuanalüüs

Kvalitatiivne sisuanalüüs on väga paindlik, võimaldades keskenduda uurimuse seisukohast olulistele tähendustele, käsitledes teksti kui tervikut (Kalmus jt 2015). See annab meile võimaluse näha terviklikumat pilti julgeolekuprobleemide tõstatamisel.

Põhiliselt kritiseeritakse kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul, et see pole teaduslikult täpne, kuna pole eelnevalt konkreetselt paika pandud koode, mille alusel teksti analüüsida. Samas võimaldab kvalitatiivne sisuanalüüs sisurikast lähenemist, sest see ei lihtsusta ega moonuta uuritavat teksti, jäädes väga originaalteksti lähedaseks (Kalmus jt 2015). Julgeolekustamise uurimisel on väga oluline, et me ei liiguks autori loodud tekstist väga kaugele, sest see võib muuta poliitiku poolt loodud tähendust.

Lisaks kritiseeritakse, et selline ranguse puudumine muudab analüüsi liigselt subjektiivseks, kuid paradoksaalsel kombel on võimaldab just avatud lähenemine jõuda uuritava teksti sellisele tasandile, mis kvantitatiivse analüüsimeetodi puhul võimalik ei ole (Kalmus jt 2015). Liigset subjektiivsust vältimiseks toetub antud töö esmasele kontentanalüüsile.

Kvalitatiivne sisuanalüüs on sobilik kommunikatsiooniprotsessi uurimiseks, pakkudes kategooriate keskse analüüsiga selgust, usaldusväärsust ja valiidsust (Leherand 2008: 290). Uurimuse teooriaosale tuginedes loodud kodeerimisjuhend võimaldab viia läbi esmase analüüsi, aidates leida *agenda settingut*. Saadud tulemuste põhjal saab süstemaatilisemalt läheneda raamile, milles üht või teist julgeolekuprobleemi esitatakse.

2.3 Valim

Käesoleva töö analüüsimisel kasutatakse 2015. aasta Riigikogu valimistele eelneval kahel kuul, jaanuaris ja veebruaris, ilmunud Postimehe ja Õhtulehe arvamuskirjandeid, mille sõnavõtja on erakonna esindaja. Julgeolekutemaatika määratlemisel lähtusin Kopenhaageni koolkonna loodud julgeoleku sektoritest ning vaatlesin, kas artikli autor seob teema (nt majandus) julgeolekuga või mitte. Keeruline oli määratleda artiklite tonaalsust ning ohtudele omistatavat suurust, mis eeldasid minult kui lugejalt hinnangut, kuid üritasid neile küsimustele vastates jääda võimalikult objektiivseks ning lähtuda artiklites antud hinnangulistest sõnadest.

Valimisse on kaasatud ainult nende erakondade esindajad, kes osalesid 2015. aasta Riigikogu valimistel täisnimekirjadega: Reformierakond, Keskerakond, Sotsiaaldemokraatid, Isamaa ja Res Publica Liit, Vabaerakond ning Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, sest teiste erakondade mõju valimisdebatile oli üsna väike ning ka valimistulemus kehv, mistõttu ei usu ma, et nende valimisse lisamine oleks tööle andnud lisaväärtust.

Ajaperioodi valik on tingitud sellest, et valimised on aeg, mil kodanikud muutuvad poliitiliselt aktiivsemaks, pööratakse rohkem tähelepanu poliitikas toimuvale. Konkreetne määratlus „kaks kuud“ on tingitud sellest, et erakondade valimisprogrammid saavad umbes selleks ajaks paika ning algab aktiivsem kampaaniaperiood, mil üritatakse oma ideid valijatele maha müüa. Kuna kõik erakondade poolt tehtu sellel perioodil on käsitletav sisuliselt valimiskampaania osana,

sest me ei tea, mis ja kuidas on erakondade peakontorites kokku lepitud, siis pean ka arvamused artikleid kampaania osaks.

Otsus uurida Postimehes ja Õhtulehes ilmuvaid arvamused artikleid, oli tingitud sellest, et tegu on kahe enimloetava väljaandega Eestis. Lisaks valmisid käesoleva tööga paralleelselt bakalaureusetööd, mis uurisid sarnaseid küsimusi erakondade Facebooki lehekülgedel ning Delfi veebiuudistes, andes võimaluse võrrelda tulemusi ka erinevate kommunikatsioonikanali lõikes.

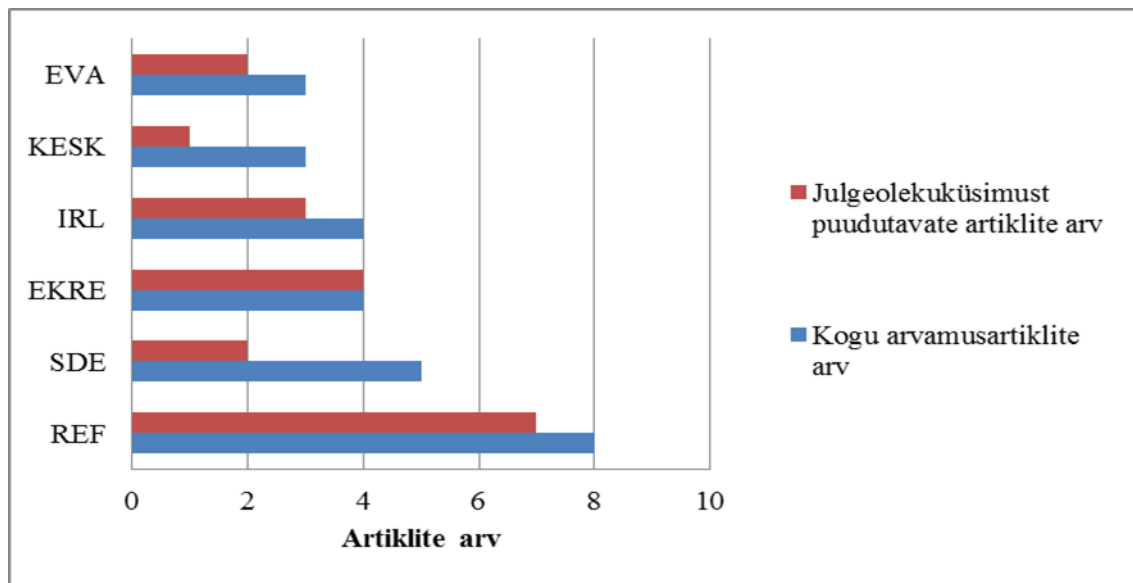
3. TULEMUSED

Järgnevalt on esitatud Postimehes (PM) ja Õhtulehes (ÕL) jaanuaris ja veebruaris 2015 ilmunud poliitikute arvamuskirjelduste analüüsi tulemused, mille näitlikustamiseks ning paremaks mõistmiseks on lisatud toetavaid tsitaate uuritud artiklites. Esmalt on välja toodud üldisemad näitajad: arvamuskirjelduste üldarv käsitletud perioodil ja julgeolekuküsimust puudutavate artiklite arv, artiklite tonaalsus. Seejärel käsitleti arvamuskirjeldustes räägitavatest ohtudest: julgeolekuohtude teemad, tõstatatud oht, ohtude olemus. Kolmandas teemablokkis räägiti julgeolekuohtude osapooltest: kes näidatakse ohustajana ning keda või mida ohustatavana. Edasi tuleb juttu arvamuskirjeldustes pakutavatest lahendustest: kas lahendusi pakutakse, missugust tüüpi need on ning kes peaks tõstatatud riskiga tegelema. Analüüsi üldpilt on kokku võetud järelduste osas ning saadud tulemuste üle arutlen diskussiooni peatükis.

3.1 Analüüsitud artiklid ning nende tonaalsus

Kokku ilmus analüüsitud perioodil Postimehe ja Õhtulehe veergudel 27 poliitikute arvamuskirjeldust. Enim sai sõna Reformierakond (REF) kaheksa artikliga. Neile järgnesid Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE) viie, Isamaa ja Res Publica Liit (IRL) ja Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE) nelja ning Keskerakond (KESK) ja Vabaerakond (EVA) kolme looga (Joonis 2).

Kodeerimisjuhendis (Lisa 1) toodud kriteeriumite järgi sobis töö valimisse 19 arvamuskirjeldust, mis tähendab, et ligi kolmandik arvamuskirjeldustest käsitles julgeolekuteemat. Enim rääkis julgeolekust Reformierakond, kelle kirjeldustest sobis valimisse seitse. Neile järgnes EKRE nelja artikliga. Oluline on märkida, et kõik nende arvamuskirjeldused puudutasid ka julgeolekuküsimust. Seejärel on IRL kolme, sotsiaaldemokraadid ja vabaerakond kahe ning keskerakond ühe looga. Tähelepanu väärib seegi, et keskerakond ning sotsiaaldemokraadid rääkisid julgeolekust vähem, arvestades kõikidel teemadel ilmunud arvamuskirjelduste arvu.

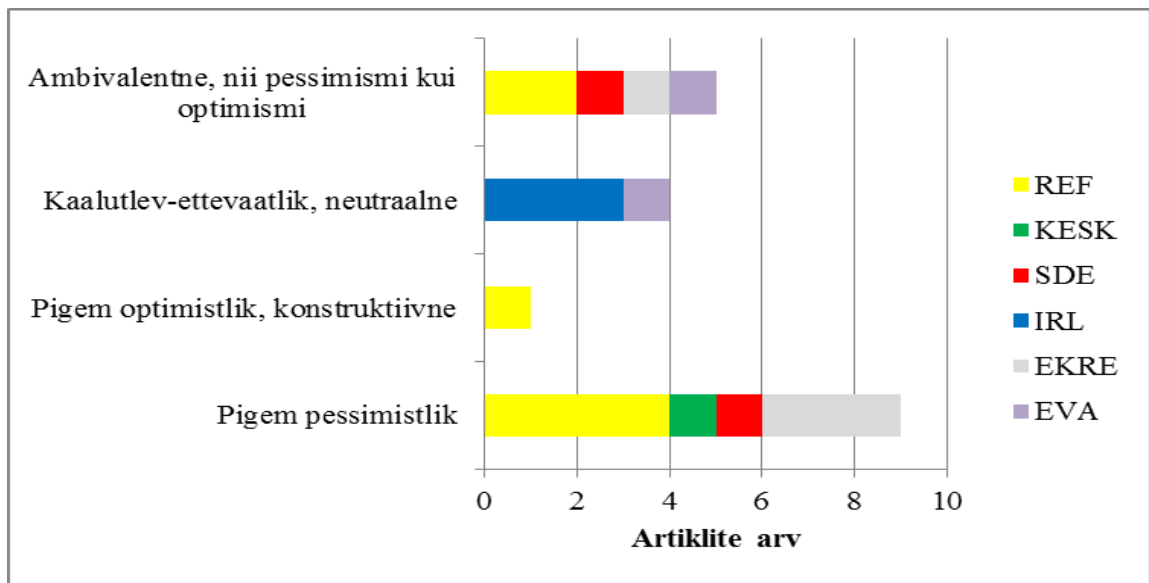

Joonis 2. Poliitikute arvamused artiklid Postimehes ning Õhtulehes 2015. aasta jaanuari- ja veebruarikuus (Allikas: autori koostatud)

Arvamused artiklite tonaalsus oli valdavalt negatiivne (Joonis 3): üheksa artiklit üheksateistkümnest olid pigem negatiivsed, kusjuures ainult üks pigem positiivne. Viis artiklit olid ambivalentset, sisaldades nii positiivset kui ka negatiivset hinnangut ning neli arvamused olid hinnagute andmisel pigem neutraalsed või ettevaatlikud. Ehkki reformierakonna artiklites oli ülekaalus pessimistlike lugude arv, siis oli nende erakonda kuuluva poliitiku kirjutatud üks ja ainus valimis esinenud positiivne artikkel. Lisaks oli artikleid, kus tasakaalustati positiivset negatiivsusega või vastupidi, nagu järgnevast tsitaadist näha võib:

„Kaitseliidus on tänaseks 15 000 meest ja naist. Nüüdiseaegsele tasemele saab USAst ostetud Javelinide abil kohe-kohe tankitõrje, uued Hollandi lahingumasinad soomustavad peagi esimest korda praegusaegselt mõned 1. brigaadi kompaniid. Need on kõik head uudised. [...] Reaalseks kaitseks sellest ei piisa, samuti ei piisa sellest usutavaks heidutuseks.“ (Kross, ÕL, 19.02.2015)

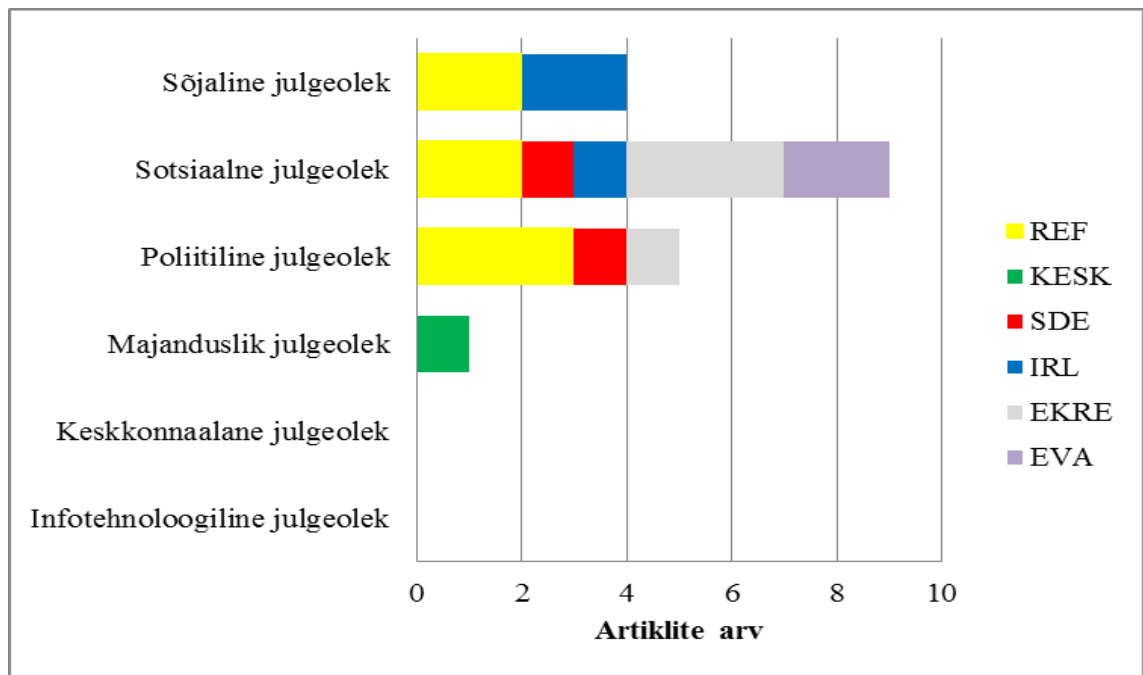
Keskerakond oli oma artiklis pigem pessimistlik. Sotsiaaldemokraadid tõid küll sisse pisut positiivsemat, kuid jäid üldjoontes samuti pigem pessimistlikuks. IRL oli oma sõnavõttega ettevaatlik ning liigseid emotsioone esile ei manatud. Nende artiklitest oli keeruline leida mingisugustki hinnangut. Neile vastupidiselt aga näitas ülimat pessimismi välja EKRE, tuues küll õige pisut sisse ka helgemaid noote. Vabaerakond jäi oma sõnavõttes kas neutraalseks või tasakaalustas pessimismi optimismiga.

Joonis 3. Arvamusartiklite tonaalsus (Allikas: autori koostatud)

3.2 Tõstatud ohud ning teemad

Üheksateistkümnest analüüsitud artiklist üheksa käsitlesid sotsiaalset julgeolekut, viis poliitilist julgeolekut, neli sõjalist julgeolekut, üks majanduslikku julgeolekut ning keskkonnalase või infotehnoloogilise julgeoleku teemat vaadeldud perioodil ei käsitletud (Joonis 4). Reformierakond võttis sõna sõjalisel, poliitilisel ning sotsiaalsel julgeolekuteemal. Keskerakonna ainus valimisse sobinud artikkel käsitles majanduslikku julgeolekut. Sotsiaaldemokraadid rääkisid nii poliitilisest kui ka sotsiaalsest julgeolekust. IRL'i sõnavõtted puudutasid kahel korral sõjalist julgeolekut ja ühel juhul sotsiaalset julgeolekut. EKRE arvamusartiklid olid pigem suunatud sotsiaalsele julgeolekule, käsitledes ühel juhul küll ka poliitilist julgeolekut. Vabaerakond rääkis julgeolekust ainult sotsiaalses võtmes. Olgu mainitud, et allolev tabel ei anna täit arusaama sellest, missuguste teemadena julgeolekut ühe või teise erakonna sees seostakse.

Joonis 4. Arvamusartiklite teemad (Allikas: autori koostatud)

Jooniselt 5 näeme, et reformierakond tõstatas julgeolekuküsimuse mitme erineva sektori alt (sõjaline, poliitiline ja sotsiaalne julgeolek), ent ohtude sõnastamisel oldi pigem tagashoidlikum. Kõige enam räägiti sõjalisest rünnakust, lisaks mainiti meediasisu mõjutatust ja kontrollimatuid arenguid rahvusvahelistes suhetes. Muude ohtudena tõstatati puuduv regionaalpoliitika, mida võib käsitleda ehk kui poliitikute/riigi saamatust ning veel tõstati julgeolekuohuna poliitiline võimuvõitlus.

Teemasid ja küsimusi, millega reformierakonna poliitikud julgeolekut raamistasid oli välja palju: põllumajandus, eestivenelaste küsimus, Prantsusmaa sise- ja välispoliitika, NATO, riigikaitse, kodakondsus, eesti keel, eesti identiteet jne. Võib öelda, et julgeolekuteema reformierakonnas oli üsna killustunud, mingisugust kindlat mustrit oli keeruline leida. Samas toodi korduvalt väga osavalt arutellusse sisse Ukraina teemat:

„Mure Ukraina tuleviku ja rahuleppe pidamise pärast on loomulik ning kindlasti peaksime olema ettevaatlikud ka Kremli meediaplaani suhtes.“ (Päi, PM, 14.02.2015)

„Ukraina on tõestus sellest, et kaotada on ka rahu, territoorium ja inimelud.“ (Ligi, PM, 19.01.2015)

Kuna keskerakonna arvamuskirjeldustest sobis valimisse ainult üks, mis oma olemuselt üsna kaudselt puudutab julgeolekut, siis on keeruline siinkohal tuua välja julgeolekustamist selle erakonna kontekstis. Julgeolekuohuna tõi autor välja maaelu hääbumise, sidudes seda väga tugevalt majanduslike küsimustega.

Ka sotsiaaldemokraatide arvamuskirjelduste põhjal ei avaldanud mingisugust mustrit, mille põhjal võiks teha üldistusi terve erakonna julgeolekuteema käsitlemise kohta. Kaks analüüsitud artiklit käsitlesid erinevaid teemasid: üks lõimumist ja teine tinglikult öeldes võimusuhteid riigivalitsemisel ning erakondade poliitikat. Ohud, mis tõstati olid rahvuslikel motiividel toimuvad kokkupõrked elanike vahel ning riigi institutsioonide usaldusväärsuse langemine. Teemad, millega julgeolekut raamistatakse on keele ja kodakondsuse küsimused:

„Loomulikult ei saa venekeelses auditooriumis esinedes üle ega ümber kodakondsuse(tuse) ja venekeelse hariduse tuleviku küsimusest, mis osa eestlaste jaoks mõjuvad kui punane rätik härjale.“ (Allik, PM, 13.01.2015)

IRL tõstatas ohtudena sõjalise rünnaku, maismaapiiri, territoriaalvete või õhuruumi rikkumise, sõjalised õppused piiri läheduses, välisriikide eriteenistuste tegevuse ning rahvuslikel motiividel toimuvad kokkupõrked elanikkonnarühmade vahel. Kui võrrelda seda julgeoleku teema püstitusega, kus IRL puudutasid sõjalist ja sotsiaalset julgeolekut, siis tunduvad need ohud olevat üsna loogiliselt püstitatud. Teema, mis kerkis IRL'i julgeolekuohtude raamistamisel esile, oli Venemaa:

„Erinevalt Venemaast on Eesti vaba ühiskond, kus riiklik mõjutusprogramm ja ühele osale elanikkonnast suunatud propaganda on loodetavasti mõeldamatud.“ (Samost, PM, 13.01.2015)

„Samas on Vene Föderatsioon suurendanud viimase nelja aastaga oma sõjalist kohalolekut meie regioonis sisuliselt kaks korda.“ (Reinsalu, ÕL, 12.01.2015)

Lisaks toodi veel näiteks sisse kodakondsuse ja keele ning majanduspoliitika küsimus.

EKRE räägis pigem sotsiaalsest julgeolekust ning tõstatas julgeolekuohtudena terroriakti, korruptsiooni, meediasisu mõjutatuse, rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvad kokkupõrked elanikkonnarühmade vahel, riigi institutsioonide usaldusväärsuse langemine ning lisaks nähti julgeolekuohtu väljarändes. Erinevalt

teistest erakondadest eristusid EKRE artiklites väga selgelt teemad, millega tõstatud julgeolekuohtusid raamistatakse: ajalugu ja okupatsioon, multikultuursus, eestivenelaste küsimus keele ja kodakondsuse võtmes. Järgnevalt on toodud mõned näited sellisest raamistamisest:

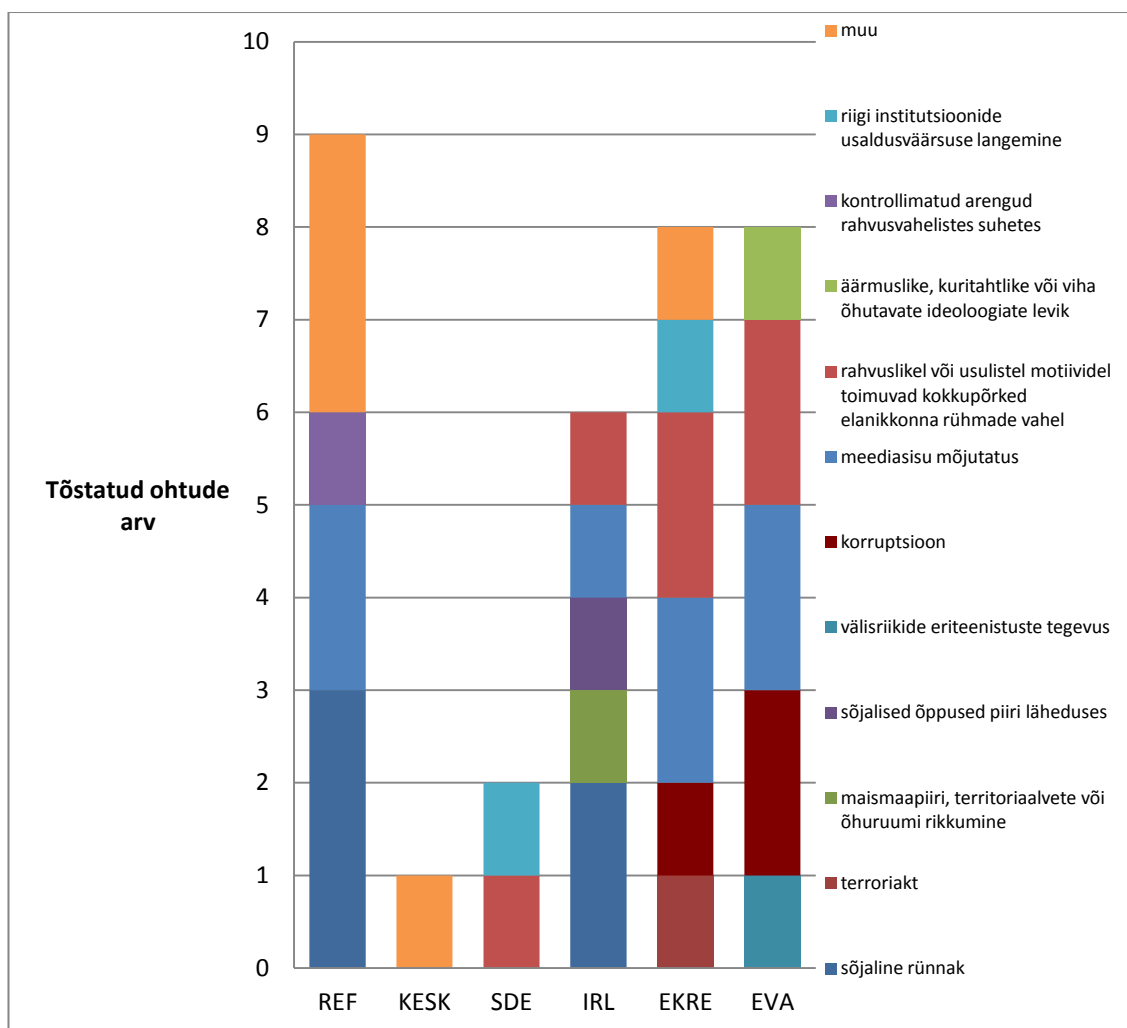
„[---] Venemaa taastab pika plaaniga oma mõjupiirkonda, mis eelkõige tähendab kasvavat survet tema nn lähivälismaale, ega kavatse okupatsiooni, sellega põhjustatud kannatuste, materiaalsete väärtuste röövimise, masskolonisatsiooni ning kõige muu eest ei vabandada [---].“ (Helme, PM, 19.01.2015)

„Seda, kui edukad on meile 20 aastat multikultuurset integratsioonipoliitikat peale surunud lääneeurooplased oma õpetuste järgimisel ise olnud, näeme praegu Prantsusmaal ja mujal Euroopas[---].“ (Helme, PM, 19.01.2015)

„On ainult üks tee Eesti kroonilise haiguse ehk nn vene küsimuse lahendamiseks. Selleks on käitumine endast lugu pidava rahva ja riigina. Viimane tähendab kõigepealt eesti keele visa ja põhimõttekindlat juurutamist ainsa käibiva suhtluskeelena.“ (Helme, PM, 19.01.2015)

Vabaerakond sarnanes ohtude tõstatamisel EKREga: julgeolekut määratleti pigem kitsalt, käsitledes sotsiaalset sektorit, kuid võrreldes teiste erakondadega tõstatati rohkem julgeolekuohtusid. Vabaerakonna poliitikud rääkisid julgeolekuohtudena välisriigi eriteenistuste tegevusest, korruptsioonist, meediasisu mõjutatusest, rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvatest kokkupõrgetest elanikkonnarühmade vahel ning äärmuslike, kuritahtlike või viha õhutavate ideoloogiate levikust. Vabaerakond raamistab julgeolekuohtusid selgelt Venemaa küsimusega, kuid teeb seda hoopis teises võtmes kui teised erakonnad, rääkides Venemaa propagandast ohuna mitte ainult eestivenelastele, vaid pigem on fookus põlisrahval. Olgu selle näitlikustamiseks järgnev:

„Me oleme harjunud pöörama tähelepanu venekeelsetele inimestele suunatud ajupesule, kuid alahindame seejuures Kremli soovi veenda ümber ka põliselanikke, et kindlustada oma positsioone nii Eestis kui ka teistes riikides.“ (Metlev, ÕL, 07.01.2015)

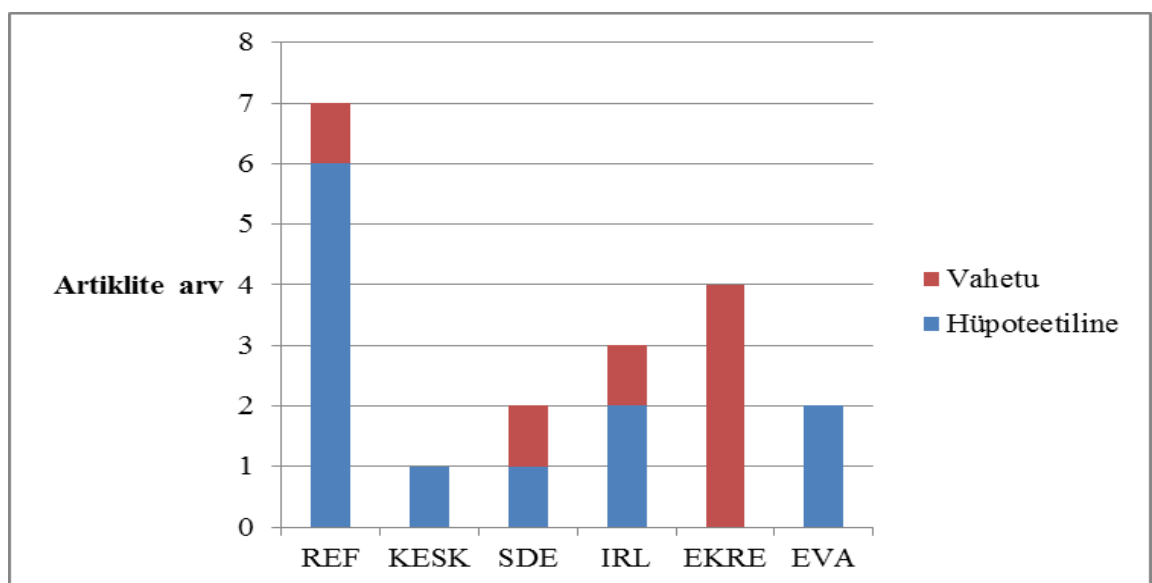
Joonis 5. Artiklites tõstatud ohud erakondade lõikes (Allikas: autori koostatud)

Üheksateistkümnest analüüsitud artiklist kaksteist nägid tõstatud julgeolekuprobleemis pigem hüpoteetilist ohtu ning seitse rääkisid vahetust, käegakatsutavast ohust (Joonis 6). Ohu olemuse määramisel tundus mängivat olulist rolli see, kui konstruktiivne oli artikli arutelu, kui sisulise argumentatsioonini jõuti. Reformierakond käsitles tõstatud ohtusid pigem hüpoteetilisena nagu ka keskerakond ja vabaerakond. Hüpoteetilise ohu puhul viidati võimalikule julgeolekuohule, ent seda ei sõnastatud selgelt ohuna. Olgu näiteks toodud järgnev:

„Pärast Nõukogude Liidu lagunemist Eestisse elama jäänud sisseerändajate pojad ja tütreid ei ole kõik Eesti ühiskonda valutult sulandanud. «Sõbralik naaberriik», kes peab neid samuti oma kaasmaalasteks, teeb kõike, et mitte-eesti päritolu inimesed kujundaksid siin viienda kolonni, keda saaks vastavalt vajadusele kasutada kas Eesti riigi autoriteedi nõrgendamiseks maailmas või koguni separatistidena Novorossija-taolisteks piiriülesteks provokatsioonideks.“ (Metlev ja Krištafovits, PM, 16.01.2015)

Sotsiaaldemokraadid ja IRL tõstatasid nii vahetuid kui ka hüpoteetilisi ohtusid. Samas näitas EKRE kõiki tõstatatud julgeolekuprobleeme otsese ohuna, eristudes oma otsekoheste sõnavõttudega selgelt teistest erakondadest:

„Nad (moslemid- autor) peavad meie ühiskonda põrguks ja soovivad seda hävitada.“(Helme, ÕL, 13.01.2015)

Joonis 6. Arvamusartiklites tõstatatud ohu/ohtude olemus (Allikas: autori koostatud)

Kuna paljud ohud olid oma olemuselt hüpoteetilised, siis oli keeruline määrata ka ohu/ohtude realiseerumisest ajalisest perspektiivist. Pigem nähti tõstatatud ohtudes probleemi olevikus või lähitulevikus, strateegilisest tulevikust ei räägitud.

Samuti oli keeruline määrata riskile omistatavat suurust, sest otseseid viiteid sellele arvamuslugudes polnud. Seega oli selle kategooria määretlemine suuresti subjektiivne.

3.3 Ohtude osapooled

Kõik analüüsitud artiklid peale ühe käsitlesid ohustatud piirkonnana Eestit, ehkki paaris loos seoti see Euroopa julgeolekuga ning ühe loo puhul räägiti Eestist Balti regiooni kontekstis. Ainus arvamislugu, mis ei nimetanud otseselt Eestit, oli Euroopast tervikuna. Ühtlasi oli see sama artikkel ainus, mis andis julgeolekuolukorrale positiivse hinnangu.

Jooniselt 7 näeme, et teistest enam tõusis ohustajana esile Venemaa, keda mainiti selliselt kaheksas artiklis. Venemaad tuuakse ohustajana sisse ka teemade puhul, millest ehk ei eeldaks, et nad jõuavad selleni, näiteks Charlie Hebdo rünnakust rääkiv artikkel:

„Prantsusmaal olid Kalašnikovid islamiäärmuslaste käes, Tallinnast mõnisada kilomeetrit ida pool on käed teised, aga relvad samad.“ (Päi, PM, 09.01.2015)

Lisaks toodi viiel korral ohustajana välja teine erakond või teised erakonnad, neljas artiklis nähti ohtu rahvusvähemustes ja Eesti valitsuses. Tõstati ka julgeolekuohtusid, mida kodeerimisjuhend ei käsitlenud, vabaerakonna artiklid näitasid näiteks ohustajana eesti rahvast või ühiskonda tervikuna:

„Küsitavaks jääb, kas ja millal on eestlaste enamus valmis aktsepteerima sellist multikultuurset paradigmat Eesti ühiskonna solidaarsuse alusena.“ (Metlev ja Krištafovits, PM, 16.01.2015)

„Vaadake, eestlased, teie endi rahva esindajad meelsasti reedavad teie "natsistliku" valitsuse! Midagi on mäda selles väikses banaanivabariigis. Ehk siis vajutatakse loomulikele ideoloogilistele erimeelsustele ühiskonnas.“ (Meltlev, ÕL, 07.01.2015)

Muude ohtudena tõstati veel näiteks Prantsusmaa sisepoliitiline võimuvõitlus, meedia kui provotseerija ja moslemid.

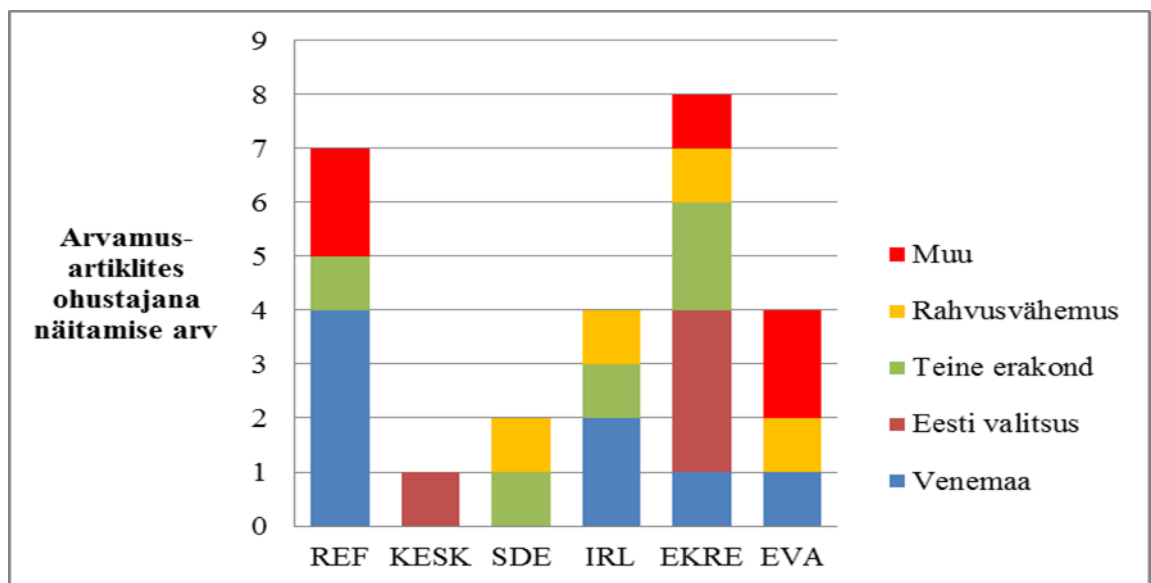
Reformierakonna puhul tõusis selgelt esile Venemaa kui ohustaja. Sotsiaaldemokraatide puhul ei saa tuua välja, kuidas, keda või mida näidatakse ohustajana. Jaak Allik (PM, 13.01.2015) on ohustaja sõnastamisel üsna ettevaatlik, üritades vältida eestivenelast julgeolekuohuna näitamast, öeldes sisuliselt, et venelasel ja venelasel on ka vahe:

„Ligi 400 000 teisest rahvusest kaasmaalaste hulgas eristub kolm gruppi. Umbes 190 000 on neist Eesti kodakondsed, keda Kross nimetas eestivenelasteks (eestiukrainlasteks jne) ning küsis, kas me oleme valmis pidama neid osaks eestlastest. Sama palju (üle 100 000 Vene kodaniku ja umbes 90 000 kodakondsuseta isikut) on meie kõrval aga neid, kellesse suhtumisega on veelgi suuremad probleemid.“

Toomas Alatalu (ÕL, 04.02.2015) aga on otseselt väga kriitiline nelja eelmisesse Riigikogu koosseisu kuulunud erakonna suhtes, millest ühe esindaja ühtlasi ta ka ise on:

„Neljaliikmeline suletud parteiklubi, kuhu uusi liikmeid pole vaja, on ähmastunud nii positsiooni-opositsiooni piirid kui ka erakondade ideoloogilised näod.“

EKRE käsitles teistest erakondadest enam ohustajaid: Venemaa, Eesti valitsus, teised erakonnad, rahvusvähemused ja lisaks nähti ohtu moslemite.

Joonis 7. Keda näidatakse arvamusartiklites ohustajana (Allikas: autori koostatud)

Kõige enam nähti tõstatatud probleemides ohtu identiteedile ja rahvuslusele (Joonis 8). Seda käsitlesid ohustatavana kõik EKRE artiklid ning seda mainisid ka kõik teised erakonnad, välja arvatud keskerakond. Kusjuures julgeolekuohtudes, milles nähti ohtu identiteedile ning rahvuslusele, seostati paljudel juhtudel ka kultuuriga, nähes kultuuri hääbumisega kaasnevat ohtu eesti identiteedi ja rahvuse püsima jäämisele:

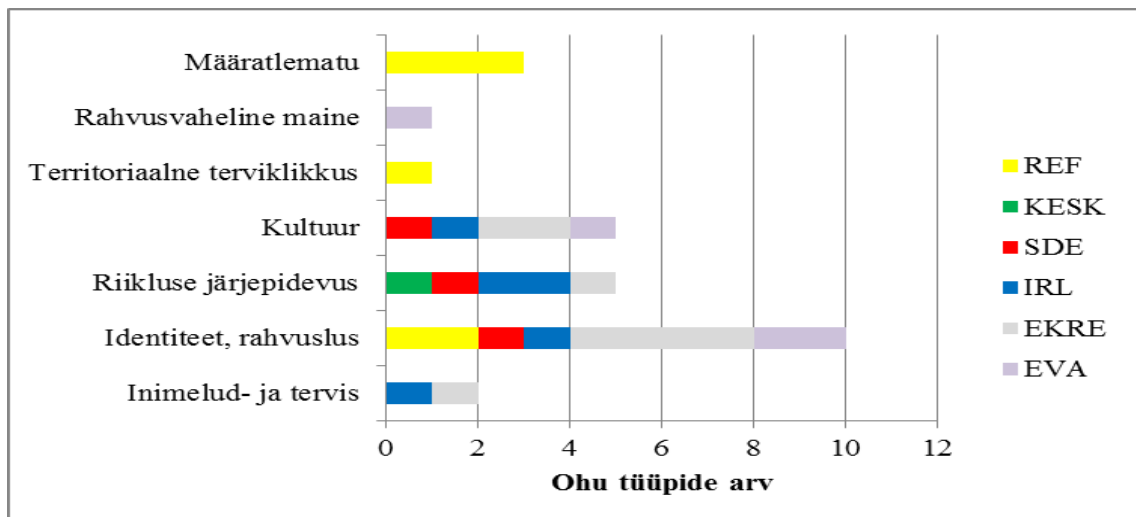
„Kui me ise ennast ja oma keelt austama ei hakka, ei hakka seda tegema ka teised ning tõenäoliselt kuuleme ka järgmise veerandsaja aasta pärast eestikeelse pöördumise peale «Tšego-tšego?» mitte «Kuidas, palun?».“ (Helme, PM, 19.01.2015)

Veel käsitleti teistest teemadest enam ohustatavana riiklikku järjepidevust. Kuigi riikliku järjepidevuse ja territoriaalne terviklikkus tunduvad olevat üsna sarnased määratlused, eristasin kahte tunnust omavahel sellega, et esimene neist oli pisut üldsõnalisem, rääkides ohust Eesti riigi püsijäämisel ning teise puhul sõnastati otsene sõjaoht:

„Iseseisev Eesti on kõik suured ajaloolised võidud saavutanud koos liitlastega. Suured kaotused on meid tabanud üksi olles. Mitte kunagi enam üksi – see on keskseim küsimus meie julgeoleku pikaajalisel tagamisel.“ (Mihkelson, ÕL, 26.02.2015)

„Ukraina (on tõestus- autor) sellest, et kaotada on ka rahu, territoorium ja inimesed.“ (Ligi, PM, 19.01.2015)

Veel nägid tõstatud julgeolekuprobleemides kaks artiklit ohtu inimestele ning tervisele, mille ülalmainitud tsitaat ka toetas ning lisaks käsitles üks artikkel ohustatavana ka Eesti riigi rahvusvahelist mainet. Kolme reformierakonna artikli puhul jäi ohustatu määratlemata. Nendes arvamused räägiti ohust ja julgeolekusituatsioonist pigem üldiselt, kuid ei jõutud arutlusega selleni, kes või mis on ohustatud.

Joonis 8. Arvamusartiklites tõstatatud ohtude tüübid (kes, mis on ohustatud) (Allikas: autori koostatud)

3.4 Lahendused

Mitte ükski autor ei räägi enda poolt tõstatud ohust kui väljapääsmatust olukorrast, millele pole võimalik lahendust leida ning kõigest üks poliitik ei paku tõstatud julgeolekuprobleemile lahendust. Kõik ülejäänud aga pakuvad lahendusi, kusjuures kuues artiklid kritiseeritakse sealjuures ka teiste poolt pakutavaid lahendusi:

„Reformierakond ja IRL on silmad kinni pigistanud (ja lausa kaasa aidanud) ka vene keele pealetungi ees. Inglise keele järkjärgulisest introductseerimisest kolmanda riigikeelena rääkimata.“ (Helme, PM, 19.01.2015)

Üldiselt paistavad poliitikute poolt pakutavad lahendustena silma poliitilist tüüpi lahendused:

„Haridusministeeriumi ülesandeks peaks jääma nõudlikkuse ilmutamine ja abi osutamine kõigil õppetasemeil korraliku eesti kõnekeele oskuse tagamiseks.“ (Allik, PM, 13.01.2015)

„Millistesse ametitesse ja millisesse keskkonda Eestisse tuldi, ei saa jääda jäljeta ka järgmistes põlvkondades, ja see, mitte rahvuse tõrjutus, peaks olema poliitika lähtekoht.“ (Ligi, PM, 19.01.2015)

Teistest enam tõstatati ka sotsiaalset tüüpi lahendusi:

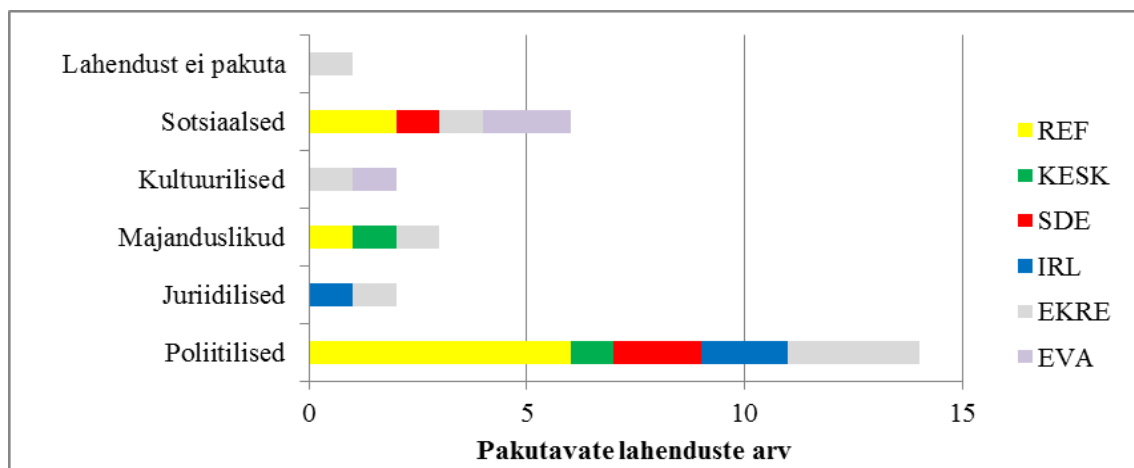
„Kohati ettevaatlikku või lausa tõrjuvat suhtumist sellisse ideesse võib seletada hirmuga kaotada eestlus, kui uus integreeritav osa on liiga suur ja aktiivne. Kuid samas peitub selles ka seni vähekasutatud võimalus säilitada eesti keel ja kultuur läbi aegade, sest hästi integreeritud muulased muutuvad ise eestluse kandjateks.“ (Metlev ja Krištafovits, PM, 16.01.2015)

Jurdiilisi lahendusi seostati seadusandluse muutmisega, otseselt kodakondsuse ja eesti keele küsimusega:

„See tähendab niisugust keeleseadust, mis annab eesti keelele igal pool eelise. Riik saab kehtestada korra, et ettevõtted ostavad endale soolase raha eest ajutiselt kehtiva loa vene- või muukeelsete reklaamide ja materjalide kasutamiseks. Ta saab kehtestada korra, et muukeelset teenindust osutatakse üksnes erilitsentsiga, millel on ranged nõuded ja kontroll.“ (Helme, PM, 19.01.2015)

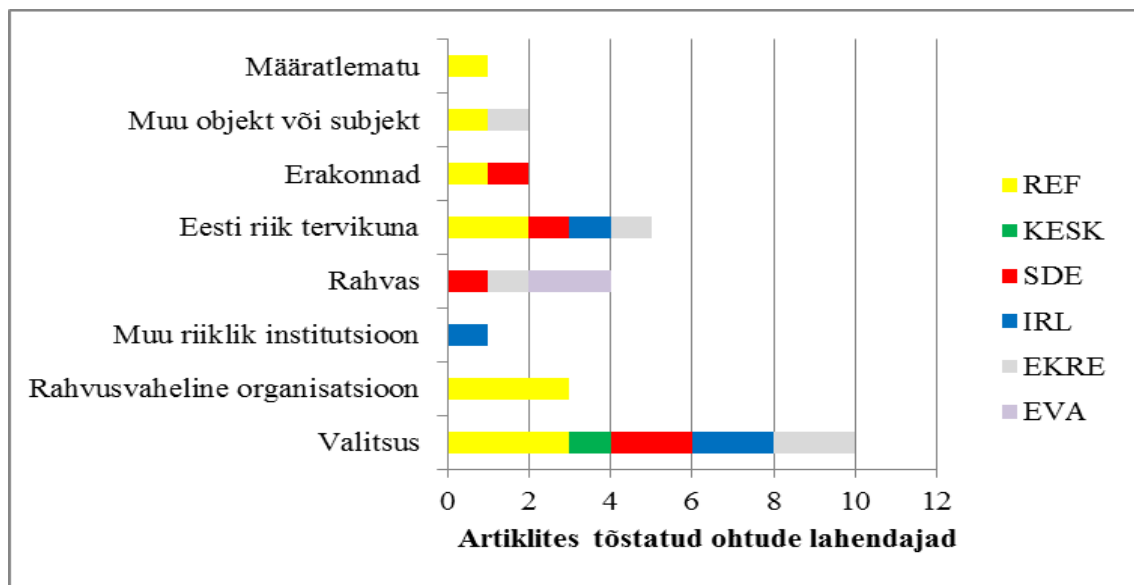
Maaeluprobleemidele nähti lahendust majanduspoliitika muutmises. Kultuurilised lahendused olid üldiselt seotud eesti keele küsimusega:

„Kohati ettevaatlikku või lausa tõrjuvat suhtumist sellisse ideesse võib seletada hirmuga kaotada eestlus, kui uus integreeritav osa on liiga suur ja aktiivne. Kuid samas peitub selles ka seni vähekasutatud võimalus säilitada eesti keel ja kultuur läbi aegade, sest hästi integreeritud muulased muutuvad ise eestluse kandjateks.“ (Metlev ja Krištafovits, PM, 16.01.2015)

Joonis 9. Arvamusartiklites tõstatatud lahenduste tüübid (Allikas: autori koostatud)

Üheksateistkümnest artiklist kümmes leiti, et riskiga peaks tegelema Eesti valitsus. Konkreetselt ei olnud välja toodud, et nendega peaks tegelema praegune või järgmine valitsus, vaid et nähti üldisemalt probleemide lahendajatena valitsust kui sellist. Viies artiklis leidsid poliitikud, et tõstatud ohuga peaks tegelema Eesti riik tervikuna ning neljas artiklis, et rahvas. Lisaks mainiti riski maandajatena rahvusvahelisi organisatsioone, erakondasid üldiselt ning diplomaate.

Joonis 10. Arvamusartiklites tõstatatud ohu objektide lahendajad (Allikas: autori koostatud)

3.5 Järeldused

Analüüsitava perioodil ilmunud Postimehe ja Õhtulehe poliitikute arvamusartiklitest ligi kolmandik puudutasid julgeolekuteemat. See näitab, et julgeolek oli 2015. aasta Riigikogu valimiste kui mitte tähtsaim, siis kindlasti üks tähtsamaid teemasid. Siiski eeldasin, et sõnavõtte on rohkem, mis oleks võimaldanud näha usaldusväärsemat ning suuremat plaani julgeolekustamisest.

Töö puuduseks võib pidada seda, et paari erakonna puhul oli väikse valimi tõttu (keskerakonnal üks artikkel ja sotsiaaldemokraatidel kaks) keeruline näha mingisuguseid tendentse. Samas ilmus nende erakondade poliitikutelt rohkem arvamustlugusid, kui mõnel teisel erakonnal, kuid julgeolekut käsitleti vähem. See võib näidata, et nende erakondade jaoks oli olulisemaid teemasid, nende valimisplatvormi fookus oli teine või puuduvad erakonnas inimesed, kes võiksid, tahaksid ning sobiksid julgeolekust rääkima. Viimast seisukohta toetab ka sarnast teemat Facebookis uurinud

bakalaureusetöö, mille tulemustest selgub, et ka sotsiaalmeediast võtsid keskerakond ja sotsiaaldemokraadid julgeolekuteemal kõige vähem sõna (Tivas 2015).

Erinevalt keskerakonnast ja sotsiaaldemokraatlikust erakonnast paistis julgeoleku ja julgeolekustamisega silma EKRE. Kõik nende analüüsitaval perioodil ilmunud arvamused, mis valdalt olid kirjutatud pessimistlikus toonis, käsitlesid julgeolekut. Üldiselt rääkisid nad julgeolekust sotsiaalses võtmes, näidates ohustatavana eesti identiteeti ja rahvuslust. Julgeolekuohte raamistas EKRE tuues sisse ajalugu, eelkõige okupatsiooniaega, multikultuursust ning eestivenelaste küsimust keele ja kodakondsuse kontekstis.

Konservatiivide ühenäolisest julgeolekuteema käsitlest aga eristus reformierakond, kelle aramusartiklitest kerkis esile laiem julgeolekupilt, räägiti sõjalisest, sotsiaalsest ja poliitilisest julgeolekust. Samas on huvitav, et sealjuures sõnastati erinevaid ohte vähem, võrreldes näiteks EKRE või vabaerakonnaga. Ka reformierakonna julgeolekutemaatika raamistus oli killustunud, rõhutati väga erinevaid aspekte. Teistest enam kerkis ehk esile Ukraina kriisi mängu toomine. Kui muidu paistis reformierakonna julgeolekustamises silma vähe konkreetsust, siis ohustaja sõnastamisel oldi üsna konkreetsed ning suurima ohuna nähti Venemaad.

Ka kõikide erakondade poliitikute sõnavõttudest üldiselt kerkis ohustajana esile just Venemaa. Tõenäoliselt näidati sellest lähtuvalt julgeolekuohtudena teistest enam meediasisu mõjutatust (Venemaa propaganda), otsest sõjalist ohtu Venemaa poolt ning rahvuslikel motiividel toimvaid kokkupõrkeid (eestivenelased Putini propaganda mõjutustel). Samas oldi ohtude sõnastamisel pigem ettevaatlik ja näidati tõstatud ohtusid pigem hüpoteetilise ohuna ehk ei olnud väga otse ütlemist, seda ka lahenduste osas.

Teistest esile kerkisid poliitilist tüüpi lahendused ning leiti, et riskidega peaks tegelema Eesti valitsus. Samas oli populaarne näidata ka lahendajana Eesti riiki tervikuna või rahvast. Lahenduste ja lahendajate sõnastamisel oldi veelgi ettevaatlikum kui ohtude sõnastamisega. Pigem jäadi müütilisele tasandile, kus justkui midagi öeldi, ent täpsemal vaatlusel ei saa lugeja konkreetseid juhtnööre või vastuseid. Sisulist, kriitilist argumentatsiooni oli pigem vähe.

IRL ja vabaerakond eristusid teistest erakondadest oma neutraalse ja ambivalentse lähenemisega. Esimene käsitles pigem sõjalist julgeolekut ning ka tõstatud ohud vastasid sellele, arvamusartiklid olid teistest erakondadest eristuvalt pigem konstruktiivsed, jäädes olemuselt neutraalseks. Venemaad ei näidatud mitte ainult ohustajana, vaid kogu julgeolekutemaatika raamistamisel kerkis esile Venemaa nagu ka vabaerakonna puhul, kuigi viimane tegi seda hoopis teises võtmes. Kui teised erakonnad nägid Venemaas ja selle propaganda mõju eestivenelastele, siis vabaerakond rääkis sellest, kuidas Putini propaganda eesmärgiks on tekitada kõhklusi pigem eestlastes endis, luues sellega ebakindlust ning destabiliseerides ühiskonda.

4. DISKUSSIOON

Poliitikute arvamuskirjeldustes domineerisid tõstatatud julgeolekuohtudega sõjaline rünnak, meediasisu mõjutatus ja rahvuslikel motiividel toimuvad kokkupõrked elanikkonnarühmade vahel. Need ohud on otseselt lähtuvad Venemaast või vähemalt seostatavad Kremli poliitikaga. Arvestades rahvusvahelisel areenil toimuvat ja seda, et Venemaa-teema kajastub meie meediapildis igapäevaselt, pole tulemus üllatav. Lisaks võib näha nende julgeolekuohtude omavahelist seostatavust: propagandast ajendatuna toimuvad Eestis rahvaste vahel kokkupõrked, mis võivad viia sõjani Venemaaga. Otseselt selliselt ükski poliitik analüüsitud arvamuskirjeldustes julgeolekuolukorda küll ei sõnastanud, arutelu ei jõudnud ohustsenaariumite sõnastamiseni, aga viited Ukraina kriisile andsid mõista, et ka Eestis võib sarnane olukord korduda.

Eelnev, vihjamisi esitatud ohustsenaarium, on kõige levinum julgeolekuohu konstruktsioon, kuid Venemaad seostati ka muud moodi meie julgeolekuga, näiteks läbi Prantsuse sise- ja välispoliitika ning Euroopa Liidu kaudu. Samas ei rääkinud poliitikud oma arvamuskirjeldustes Lähis-Idas või Kesk-Aafrikas toimuvast. Need teemad ja asukohad on meist nii geograafiliselt kui ka arusaadavuse mõttes kaugel. Ehkki tegu on kindlasti oluliste küsimustega, siis tõenäoliselt valimiskampaania osana ei kõnetaks need probleemid paljusid valijaid. Seega võib öelda, et meie julgeolekuprobleemide konstrueerimist Eesti ühiskonnas mõjutab suures osas meie idanaaber, mis ajaloolist tausta ja rahvusvahelistes suhetes toimuvat vaadates tundub igati loogiline.

Huvitav oli, et ei räägitud keskkonnanalasest ega infotehnoloogilisest julgeolekust, kuigi kaitseministeeriumi tellitud avaliku arvamuse uuringust (Turu-uuringud AS 2014) selgus, et just nendest sektoritest lähtuvate ohtude: merereostuse ja küberrünnakute, realiseerumist peavad inimesed kõige tõenäolisemaks.

Üldiselt võis täheldada, et poliitikud jäid oma arvamuskirjeldustes vähekonstruktiivsele tasandile. Näiliselt justkui arutleti ohtude üle, kuid lähemal vaatlusel selgus, et debatt ei jõua sisuliste vastusteni. Sellele viitasid artiklites tõstatatud lahendused ja ohtude lahendajatena tõstatatud subjektid. Näiteks räägiti sellest, et Eesti riik tervikuna peab ennast austama, mis sisuliselt ei ütle ju auditooriumile mitte midagi, ei anna juhtnööre, kuidas peaks käituma. Lugejale küll pakutakse näiliselt mingisuguseid lahendusi, ent nende põhjal ei saa teha selgeid järeldusi või luua mõtestatud tagasisidet.

Võiks eeldada, et vähekonstruktiivne tasand julgeolekustamises võib olla tingitud kommunikatsioonikanalist, mida uurisin: trükimeedia ei võimalda arutelu, mis viiks julgeolekuteemalist debatti konstruktiivsemale tasandile. Samas ei toimunud seda ka sotsiaalmeedias, erakondade Facebooki lehekülgedel 2015. aasta Riigikogu valimiste eel julgeolekut uurinud töös (Tivas 2015) leiti samuti, et julgeolekust ja julgeolekuohtudest räägiti pigem üldisemalt. Bakalaureusetööst, mis uuris julgeolekustamist Delfi veebiuudistes valimistega mitteseotud perioodil, oli aga julgeoleku diskursus laiem, lisaks Venemaale, kerkis esile ka näiteks Kesk-Aafrika Vabariigi missioon (Eylandt 2015).

Eelnev võib viidata sellele, et valimiste ajal ei soovi erakonnad oma julgeoleku agendal mitte liiga laiali valguda, käsitledes pigem juba tuttavaid julgeolekuteemasid, mis otseselt valijaid kõnetaks, ärataks nende tähelepanu. Venemaa on Eesti ühiskonnas juba julgeolekustatud teema, seda ei pea rahvale selgitama, miks seda ohuna käsitletatakse. Samas ei minda aruteluga sügavuti, sest see tähendaks, et teema muutuks konkreetsemaks, kõites nii väiksemat hulka valijaid. Kokkuvõtlikult võib öelda, et valimiste eel on erakondade eesmärgiks fokuseerida teemasid, millest räägitakse, kuid arutelu ei tohi minna liiga konkreetseks.

2015. aasta Riigikogu valimistel oli eelneva edukaks näiteks EKRE, kes suutis ennast teistest erakondadest eristada terava fookuse poolest. Sisuliselt tuli erakond ei kuskilt ning võttis Riigikogus seitse kohta. Usun, et inimesed, kelle jaoks julgeolekuküsimus on üks olulisemaid teemasid valimisotsuse langetamisel, võisid olla seekord mõjutatud just EKRE tahtest rääkida julgeolekust otsekoheselt, sest IRL, kes paistis käesoleva töö raames silma pigem neutraalsusega ning on varasematel valimistel panustanud julgeolekukaardile, kaotas Riigikogus kohti.

Uurimuse tulemused polnud küll üllatavad, kuid kaardistasid mingil määral olukorra. Eesti poliitilisel maastikul ja rahvusvahelisel areenil toimuvat silmas pidades võiks bakalaureusetöö teemat edasi arendada, uurides poliitikute julgeolekualaseid arvamuskäsitlusi ka valimistevälisel ajal, et näha missugused muudatused julgeolekualases debatis toimuvad.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida julgeolekustamist poliitikute arvamuskirjeldustes 2015. aasta Riigikogu valimiste eel trükimeedias. Kaitseministeeriumi tellitud avaliku arvamuse uuringule tuginedes on näha, et Eesti elanike ohutunne on viimastel aastatel oluliselt kasvanud. Julgeolekuohtusid on keeruline üksikisikutasandil mõista ning neist aitab aru saada meedia, mis omakorda otsib sealjuures kontakti poliitiliste seisukohtadega. Seega mõjutab meedia poliitilise diskursuse abil julgeolekuriskide konstrueerimist ühiskonnas.

Eesmärgi saavutamiseks uurisin kontentanalüüsi ja abistava meetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutades ajalehtedes Postimees ja Õhtuleht jaanuaris ja veebruaris 2015. aastal ilmunud poliitikute julgeolekutemaatika puudutavaid arvamuskirjeldusi. Julgeoleku- ja meediateooriale tuginedes otsis bakalaureusetöö vastuseid küsimustele: missuguseid julgeolekuohtusid poliitikud arvamuskirjeldustes tõstatavad, kuidas neid raamistatakse, missuguseid osapooli ohtudega seostatakse ning kas ja missuguseid lahendusi välja pakutakse.

Analüüsitaval perioodil ilmunud arvamuskirjeldustest ligi üks kolmandik käsitles julgeolekuküsimust, näidates teema olulisust 2015. aasta Riigikogu valimiste kampaanias ning ühiskonnas tervikuna. Teistest erakondadest vähem võtsid antud teemal sõna keskerakonna ja sotsiaaldemokraatide esindajad. Reformierakond paistis silma julgeolekuteema killustatusega: räägiti julgeolekust erinevates Kopenhaageni koolkonna eristatavates sektorites ning raamistati mitmesuguste teemade ja küsimustega. Mõnevõrra võis märgata julgeolekuohtude kujutamist Ukraina kriisi kontekstis. Ohustajana kerkis reformierakonna poliitikute arvamuskirjeldustes selgelt esile Venemaa. Ohtude tõstatamisel ning lahenduste ja riskide maandajate leidmisel nii selgesõnalised poldud. Pigem jäadi mingisugusele müütilisele tasandile, sisulist argumentatsiooni selles osas oli vähe.

Reformierakonnast eristus aga EKRE, kes oli oma sõnavõttudes väga selgesõnaline, rääkides pessimistlikus toonis sotsiaalsest julgeolekust. Ohustatavana nähti eelkõige eesti identiteeti ja rahvuslust, raamistades seda ajaloo, multikultuursuse ja eestivenelaste küsimusega. Ehkki julgeolekutemaatika oli kitsamini piiritletud, kui mõnel muul erakonnal, siis sõnastas EKRE rohkem ohtusid kui näiteks reformierakond ning tegi seda üsna konkreetselt.

Vabaerakond ja IRL eristusid teistest oma neutraalsema lähenemise pooltest. Esimene rääkis küll Venemaast kui ohust, kuid tegi seda hoopis teises võtmes, kui teised erakonnad: näidates Venemaa ohtu põlisrahvasse (eestlastesse) ebakindluse süstimisega. IRL aga käsitles pigem julgeolekut sõjalises sektoris, kuid nende arvamused olid pigem ekspertlähened, hinnanguid eriti ei antud.

Üldises plaanis kerkis esile meie idanaabri mõju julgeolekuohtude konstrueerimisel Eesti ühiskonnas. Lisaks võis täheldada, et poliitikud jäid aramusartiklites vähekonstruktiivsele tasandile, sisulisi lahendusi, vastuseid, suuniseid auditooriumile ei pakutud. Arutelud jäid pigem müütilisele tasandile, mis ei võimalda luua mõtestatud tagasisidet.

Käesolev töö ei paku terviklikku pilti sellest, kuidas ja missuguseid teemasid poliitikud julgeolekustavad, ent pakub sissejuhatust sellesse, kuidas riske avalikus debatis konstrueeritakse. Edasine teadustöö antud teemal võiks käsitleda ka valimistevälist aega, et uurida, kas ja kuidas muutub julgeoleku diskursus.

KASUTATUD KIRJANDUS

Balzacq, T. (2011). A Theory of Securitization: Origins, core assumptions, and variants. T. Balzacq (Toim), *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve* (lk 1-30). London: Routledge.

Buzan, B. (1997). Rethinking Security After the Cold War. *Cooperation and Conflict*, vol. 32 (1), lk 5-28.

Buzan, B., Waever, O. ja de Wilde, J. (1998). *Security: A new Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.

Davis, A. (2010). *Political Communication and Social Theory*. London: Routledge.

Entman, R. M. (1993). Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, vol. 43 (4), lk 51-58.

Eylandt, O. (2015). *Eesti julgeoleku temaatika Delfi veebiuudistes: bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Goffmann, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.

Hilgartner, S. (1992). The Social Construction of Risk Objects: Or How to Pry Open Networks of Risk. J.F Short ja L. Clark (Toim), *Organizations, Uncertainties and Risk* (lk 39-53). Boulder: Westview Press.

Himmelweit, H. T.; Humphreys, P. ja Jaeger, M. (1985). *How Voters Decide*. Philadelphia: Open University Press.

Hopmann, D. N.; Albaek, E.; Elmelund-Praestekaer, C.; Vliegenthart, R. ja de Vreese, C. H. (2012). Party media agenda-setting: How parties influence election news coverage. *Party Politics*, vol. 18(2), lk 173-191.

Kalmus, V.; Linno, M. ja Masso A. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Kasutatud: 06.05.2015 <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kivistik, K. (2015). *Agenda setting (approach)*. Kasutatud 18.05.2015
http://www.doktorikool.ut.ee/ksst/term/ET/tahestik/agenda_setting/

Kriesi, H. (2004). Strategic Political Communication: Mobilizing Public Opinion in „Audience Democracies“. F. Esser ja B. Pfetsch (Toim), *Comparing Political Communication: Theories, Cases, and Challenges* (lk 184-212). Cambridge: Cambridge University Press.

Leherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne analüüs*. Tallinn: Infotrükk.

Leonard, S. ja Kaunert C. (2011). Reconceptualizing the Audience in Securitization Theory. T. Balzacq (Toim), *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. (lk 57-76). London: Routledge.

McCombs, M.; Holbert, R. L.; Kioussis, S. ja Wanta W. (2011). *The News and Public Opinion: Media Effects on Civic Life*. Cambridge: Polity Press.

McCombs, M; Shaw, D. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, vol. 36 (2), lk 176-187.

McNair, B. (2011). *An Introduction to Political Communication*. London: Routledge.

McDonald, M. (2008). Securitization and the Construction of Security. *European Journal of International Relations*, vol. 14 (4), lk 563-587.

McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Mina. Maailm. Meedia: küsitlusuuring (toorandmed). (2011). Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Mina. Maailm. Meedia: küsitlusuuring (toorandmed). (2014). Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Mälksoo, M. (2009). Akadeemilised julgeoleku-uuringud sõja ja rahu vahel. *Akadeemia*, vol. 9, lk 16-29.

Palmaru R. (2001). *Meedia võim ja demokraatia: Eesti kogemus. Valimiskommunikatsiooni ja ajakirjanike rollikäsitlemise empiiriline uuring*. Tallinn: Akadeemia Nord.

Schmidt, A. (2009). *Majanduslanguse kajastamine ajalehtedes Eesti Päevaleht ja Postimees 2008. aastal: bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Schäfer, P. J. (2013). *Human and Water Security in Israel and Jordan. SpringerBriefs in Environment, Security, Development and Peace (Book 3)*. Berliin: Springer.

Shoemaker, P. J ja Reese S. D. (1996). *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. New York: Longman.

Tivas, L. (2015). *Julgeolek erakondade Facebooki lehekülgedel 2015. aasta Riigikogu valimiste eel: bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Turu-uuringute AS. (2014). *Avalik arvamus ja riigikaitse. November 2014*. Kasutatud: 06.05.2015

http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_nov_2014.pdf

Van der Pas, D. (2014). Making Hay While the Sun Shines: Do Parties Only Respond to Media Attention When the Framing is Right? *The International Journal of Press/Politics*, vol. 19 (1), lk 42-65.

Walt S. M. (1991). The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, vol. 35 (2), 211-239.

LISAD

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

Valimi kriteeriumid:

- teema käsitleb julgeoleku ohtu, kasvõi osaliselt (tekstiliselt väljendub oht: väljasuremine, rünnak, ...)
- sõna võtab poliitik, erakonna esindaja (tekst väljendab seda, et on erakonna esindaja)
- tekst peaks selgelt käsitlema, puudutama, esitlema poliitiku enda, erakonna **seisukohti** julgeoleku küsimustes (nt kirjeldused julgeolekuolukordadest, sündmuse vahendamine)

1. Analüüsitava artikli järjekorranumber
2. Väljaande kuupäev
3. Artikli täpne pealkiri
4. Kõneisik(ud)
5. Erakond
 - 5.1 Reformierakond
 - 5.2 Keskerakond
 - 5.3 Sotsiaaldemokraatlik erakond
 - 5.4 Isamaa ja Res Publica Liit
 - 5.5 Eesti Konservatiivne Rahvaerakond
 - 5.6 Vabaerakond
6. Artikli teema
 - 6.1 sõjaline julgeolek
 - 6.2 poliitiline julgeolek
 - 6.3 majanduslik julgeolek
 - 6.4 sotsiaalne julgeolek
 - 6.5 keskkonnavalane julgeolek
 - 6.6 infotehnoloogiline julgeolek
 - 6.7 muu
7. Artikli tonaalsus
 - 7.1 pigem pessimistlik
 - 7.2 kaalutlev-ettevaatlik, neutraalne
 - 7.3 ambivalentne, nii pessimismi kui optimismi
 - 7.4 pigem optimistlik, konstruktiivne
 - 7.5 puudub
8. Artiklis tõstatatud oht/ohud
 - 8.1 sõjaline rünnak
 - 8.2 kaudne sõjaline rünnak
 - 8.3 terroriakt
 - 8.4 maismaapiiri, territoriaalvete või õhuruumi rikkumine
 - 8.5 sõjalised õppused piiri läheduses
 - 8.6 välisriikide eriteenistuste tegevus
 - 8.7 organiseeritud kuritegevus
 - 8.8 massihävitussrelvade levik
 - 8.9 narkomaania
 - 8.10 HIV/AIDS ja epideemiate levik

- 8.11 alkoholism
- 8.12 korruptsioon
- 8.13 meediasisu mõjutatus (nii võõrriigi kui ka kohalik propaganda)
- 8.14 rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvad kokkupõrked elanikkonnarühmade vahel
- 8.15 majanduskriis
- 8.16 loodusõnnetused ja –katastroofid
- 8.17 kliimamuutused
- 8.18 loodusressursside ammendumine
- 8.19 tuumakatastroof
- 8.20 keskkonnareostused
- 8.21 suur sõltuvus välismaistest energiasüsteemidest ja –tarnijatest
- 8.22 välisturgude ebastabiilsus
- 8.23 äärmuslike, kuritahtlike või viha õhutatavate ideoloogiate levik
- 8.24 kontrollimatud arengud rahvusvahelistes suhetes
- 8.25 organiseeritud rünnakud Eesti riiklike infosüsteemide vastu (küberrünnakud jms)
- 8.26 infosüsteemide ebastabiilsus ja rikked
- 8.27 riigi institutsioonide usaldusväärsuse langemine
- 8.28 tänavarahutused
- 8.29 muu
- 9. Milline on riskile (riskidele) tekstis omistatav suurus, tõsidus?
 - 9.1 suur
 - 9.2 keskmine
 - 9.3 väike
 - 9.4 määratlematu
- 10. Ohu tüüp
 - 10.1 inimelud ja -tervis
 - 10.2 identiteet, rahvuslus
 - 10.3 riikluse järjepidevus
 - 10.4 kultuur
 - 10.5 territoriaalne terviklikkus
 - 10.6 rahvusvaheline maine
 - 10.7 rahvusvaheline õigus
 - 10.8 muu objekt või subjekt
 - 10.9 määratlematu
- 11. Kes on ohustatud? (piirkond)
 - 11.1 globaalne ühiskond
 - 11.2 Eesti
 - 11.3 rahvusvaheline organisatsioon (NATO, EL)
 - 11.4 Euroopa
 - 11.5 muu objekt või subjekt
 - 11.6 määratlematu
- 12. Kes on ohustaja?
 - 12.1 Venemaa
 - 12.2 USA
 - 12.3 rahvusvaheline organisatsioon (NATO, EL jne)

- 12.4 Eesti valitsus
- 12.5 teine erakond
- 12.6 rahvusvähemus
- 12.7 terroristlik rühmitus
- 12.8 muu objekt või subjekt
- 12.9 määratlematu
- 13. Ohu olemus
 - 13.1 hüpoteetiline
 - 13.2 käegakatsutav, vahetu
 - 13.3 määratlematu
- 14. Ajaline perspektiiv: millal oht võib realiseeruda?
 - 14.1 olevik
 - 14.2 lähitulevik (lähiaastad)
 - 14.3 strateegiline tulevik (2020, 2030, 2050)
 - 14.4 määratlematu
- 15. Milliseid lahendusi pakub teksti kõneisik?
 - 15.1 pakutakse lahendusi
 - 15.2 kritiseeritakse teiste poolt pakutud lahendusi
 - 15.3 ei nähta lahendust olukorrale (väljapääsmatu olukord)
 - 15.4 lahendust ei pakuta
- 16. Lahenduste tüübid
 - 16.1 poliitilised
 - 16.2 juriidilised
 - 16.3 majanduslikud
 - 16.4 kultuurilised
 - 16.5 sotsiaalsed
 - 16.6 muu
 - 16.7 lahendust ei pakuta
- 17. Kes peaks riskiga tegelema?
 - 17.1 valitsus
 - 17.2 riigikogu
 - 17.3 president
 - 17.4 rahvusvaheline organisatsioon
 - 17.5 muu riiklik institutsioon (riigikontroll, riigikohus, õiguskantsler jms)
 - 17.6 rahvas
 - 17.7 ettevõtted
 - 17.8 Eesti riik tervikuna
 - 17.9 mõni muu riik või riikide liit
 - 17.10 erakonnad
 - 17.11 muu objekt või subjekt
 - 17.12 määratlematu

Lisa 2. Analüüsitud artiklid

	Autor	Artikli pealkiri	Väljaanne	Kuupäev
1.	Tarmo Mänd	„Inimesed on oma hädadega üksi jäetud“	Postimees	28.01.2015
2.	Jürgen Ligi	„Mida lubada eestivenelastele?“	Postimees	19.01.2015
3.	Mart Helme	„Austus Eesti vastu algab meist endist“	Postimees	19.01.2015
4.	Sergei Metlev ja Jevgeni Krištafovits	„Me kõik oleme eestlased“	Postimees	16.01.2015
5.	Anvar Samost	„Kuidas saada eestlaseks?“	Postimees	13.01.2015
6.	Jaak Allik	„Mida lubada eestivenelastele?“	Postimees	13.01.2015
7.	Vootele Päi	„Kremlis hingus Prantsuse välispoliitika kohal“	Postimees	14.02.2015
8.	Jaanus Karilaid	„Maaelu vajab äratust ja riigi tuge“	Postimees	05.02.2015
9.	Jaak Madison	„Väljaränne pole paratamatus“	Postimees	05.02.2015
10.	Vootele Päi	„Vabaduse vastaseid on meiegi naabruses“	Postimees	09.01.2015
11.	Johannes Kert	„Miks Kremlile ei meeldi NATO ja EL?“	Õhtuleht	20.01.2015
12.	Mart Helme	„Charlie Hebdo: alternatiivne vaatenurk toimunule“	Õhtuleht	13.01.2015
13.	Urmas Reinsalu	„Liitlaste üksused peavad jääma alaliselt Eestisse“	Õhtuleht	12.01.2015
14.	Sergei Metlev	„Kreml kavatseb võtta järgmisena eestlased sihikule“	Õhtuleht	07.01.2015
15.	Urmas Espenberg	„Demokraatlik riigikorraldus tuleb taastada“	Õhtuleht	05.01.2015
16.	Marko Mihkelson	„Kaitse algab targast diplomaatiast“	Õhtuleht	26.02.2015
17.	Eerik-Niiles Kross	„Mida meil tuleb teha Eesti riigi kaitse tagamiseks?“	Õhtuleht	19.02.2015
18.	Jürgen Ligi	„Valimiste põhiküsimus on julgeolek“	Õhtuleht	12.02.2015
19.	Toomas Alatalu	„Kaitskem riigikogu sõltumatust“	Õhtuleht	04.02.2015

SUMMARY

Securitization in Politicians' Opinion Pieces in Print Media Before Estonia's Parliament Elections in 2015

The current security situation, especially when thinking about the situation in Ukraine, is anxious. It is reflected by the public opinion poll ordered by Estonian Ministry of Defence that this anxiety is also having an effect on people's sense of security. Media is the main source of information nowadays and media's agenda is inevitably influenced by politicians and their political agendas, especially before elections. Therefore, analyzing how risks are constructed by politicians in media, helps us to learn how security threats are constructed in society as a whole.

The aim of this paper is to analyze the securitization process in politicians' opinion pieces in print media before Estonia's parliament elections in 2015. This means identifying what is shown as security threat, how it is done, who is a part of it and what kinds of solutions are proposed. The analyses were carried out based on politicians opinion pieces published in Estonian newspapers Postimees and Õhtuleht from January and February 2015.

As a result of a mixed method of quantitative and qualitative content analysis the following findings were found. Firstly, nineteen out of twenty-seven opinion pieces that were published in the analyzed period talked about security. This means that security was one of the most important subjects during Estonia's parliament elections in 2015. Secondly, the main security threats that came forth from politicians' opinion pieces were direct military threat, effect of media content and clashes between different ethnical groups. Most of the threats were somehow shown to be connected to Russia. One of the main conclusion of this paper is that Estonia's Eastern neighbor influences defining and constructing risk treatment in Estonia.

The other main conclusion is that securitization in politicians' opinion polls was rather cursory. Politicians did not offer constructive solutions or speak about mythical solutions that are not meaningful for the audience. Further research should study if securitization in politicians' agendas is somehow connected to election periods and how it differs over time.